

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ANUL XV

Nr. 11 (515)

Simbătă

11 martie

1972

8 pagini

1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un act de însemnătate europeană

Revoluția din 1848-1849 a făcut să apară la suprafață în centrul și răsăritul Europei numeroase probleme fundamentale; printre acestea, problema țărănească și problema națională s-au impus cu deosebită putere.

Aceste două probleme erau profund înrădăcinate, pentru că masele principale ale naționalităților erau tocmai masele țărănești, care luptau pentru desființarea servituzilor feudale, pentru libertăți și drepturi sociale și naționale.

Cu atât mai complicată era situația din Transilvania unde conviețuiau români, maghiari, germani și slavi, românii formând marea majoritate a populației, peste 60 la sută.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, după raportul pe care-l făcea generalul austriac Preiss, comandantul armatelor imperiale, forțelor superioare, în Principatul Transilvaniei se aflau 63,54% români, 24,19% maghiari și secul și 12,21% germani; (date din perioada 1772-1773). Statisticianul Sollner dă pentru perioada 1840-1850 proporții asemănătoare.

În cursul secolului al XIX-lea se manifestă tot mai mult o tendință de creștere proporțională a populației românești care se apropie de 2/3 din totalul populației. În rindul tuturor acestor naționalități revoluția din 1848 a trezit mari speranțe și a mobilizat importante forțe.

Ceea ce a caracterizat revoluția burgheză-democratică din Transilvania, a fost tocmai lupta maselor populare împotriva jugului și orinduirii feudale, pentru înlăturarea exploatarea sociale și opresiunii naționale exercitate de clasele dominante din Austria și Ungaria.

Aristocrația funciară care forma sprijinul de seamă al absolutismului habsburgic, era principatul inamic al luptei populare și reprezenta forța principală a taberei contrarevoluționare. Din nefericire, în tabăra opusă acesteia, deci în tabăra revoluționară, forțele erau divizate în urma atât a manevrelor abile ale cercurilor imperiale și retrograde, cât și din cauza greșelilor înfăptuite de unii conducători ai mișcărilor de emancipare socială și națională.

În Transilvania, această diviziune a forțelor a fost adâncită de decizia dietei din Cluj de a hotărî unirea Transilvaniei cu Ungaria, fără a ține seama de voința clar exprimată de majoritatea populației acestei regiuni, în adunările de la 3/15, 4/16 și 5/17 mai 1848 de la Blaj).

Moțiunea (petiția) de la Blaj care cuprindea 16 puncte ce exprimau revendicările burghezo-democratice și populare ale românilor a fost înmănată în 28 mai 1848 lui Kemény, președintele dietei Transilvaniei, care a trimis-o unei comisii; deși cercurile înaintate maghiare care aveau ca purtător de cuvânt gazeta „Mércius Tizenötödike” (15 martie), au avertizat dieta asupra însemnătății acestui mesaj al poporului român din Ardeal, nobilimea care avea cuvântul hotărârilor în dietă a impus desconsiderarea și în fapt respingerea acestei moțiuni și a dat soluția fără acordul majorității populației românești și germane din Transilvania și chiar fără o considerare profundă a părerilor reprezentanților populației maghiare din această regiune.

Aceasta a fost greșeala fundamentală ce a dus la o profundă diviziune a forțelor revoluționare române și maghiare din Transilvania care în martie 1848 acționaseră în paralel și chiar împreună, iar din mai s-au despărțit. În același timp groșii și nobilii maghiari au reprimat singeros încercările țărănilor români și maghiari de a împărți pământurile arabile sau de a lua în folosirea lor pășunile pe care le stăpîniseră din vechime. Măcelul de la Mihalț — 2 iunie 1848 — (comuna Mihalț este situată între Aiud și Blaj în zona Tîrnăvelor) a fost înfăptuit de contele Eszterházy și de comitele acestei zone, bătrînul Bánffy, împotriva țărănilor care revendicau un finăț care le fusese răpit. Măcelul a produs o zguduire în toată Transilvania și a contribuit la adâncirea dușmăniei dintre clasele dominante în mare majoritate maghiare și populația țărănească în mare majoritate română, din Transilvania. Revoluționarii democrați legați de popor ca Avram Iancu, Buteanu, Balint au trecut la organizarea unor forțe armate care au acționat în zona Munților Apuseni în condiții unele relative independente. Cercurile imperiale habsburgice s-au folosit de acest conflict din Ardeal pentru a învârbii naționalitățile și a le alina una împotriva celeilalte. În acest mod s-a creat situația ca spre sfârșitul anului 1848, Ardealul să se afle sub stăpînirea imperialilor.

Nu mai ofensiva curajoasă a generalului Jozsef Bem, cunoscut luptător pentru libertatea poporului polonez, care după ce luptase în diferite centre ale Europei pentru revoluție, se pusese la dispoziția guvernului maghiar, numai această ofensivă din decembrie 1848, continuată apoi în ianuarie, februarie, martie, aprilie a dus la zdrobirea unei armate de peste douăzeci de mii ostași imperiali. Armatele revoluționare ale lui Bem au înaintat veriginos ocupînd în 25 decembrie Clujul, în 31 decembrie 1848 Bistrița, în 9 februarie Simeria, în 18 martie Sibiu, iar în 19 martie Brașovul. Generalul Bem s-a dovedit nu numai un strateg iscusit, ci și un democrat consecvent în problemele politice, îndeosebi în problema națională. Din primul moment al intrării în Ardeal el și-a dat seama de necesitatea unei înțelegeri cu mișcarea revoluționară românească, ceea ce unii oameni politici maghiari n-au înțeles.

Dar înfăptuirea politice cele mai importante în domeniul apropiat forțelor revoluționare le-au realizat oameni politici români: Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Cezar Bolliac (care a luptat un timp în armata generalului Bem) Ion Bălăceanu și alții.

Acestora li se alătură generalul Gh. Magheru, care condusese cu deosebită vitejie unitățile armate românești în războiul din 1825-1829 iar în 1848-1849 fusese general căpitan al armilor și șef al „gvardei naționale” din toată Țara Românească.

Gheorghe Magheru era un om ridicat din țărâna liberă a Oltenei, cu o voință puternică și o minte clară, strîns legat de masele populare, viteaz și temerar, sîmîndu-se în perioada revoluției 1848-1849 în rîndurile oamenilor politici celor mai lucizi și mai radicali din Țara Românească).

Miron CONSTANTINESCU

(Continuare în pagina 7-a)

zaharia stancu

sonată

Cînd au venit anii, cum, nu știu, nu mai știu,
Unii au venit învîlmășiți, de sus, ca fulgii de zăpadă,

S-au topit pe obrajii tăi roșii de ger,
Alții continuă din văzduh să cadă.

Cînd au venit zilele, cum, nu știu, nu mai știu,
Dar toate au plecat învestimîntate în albastre amurguri,

Toate au venit în landoul zorilor roșii
Cu dimineți de rouă și struguri.

Noaptea noastre — au fost toate de iad,
Ardem dar nu ne topim în focul veșnic.
Pe lângă flăcările ce ne-nfășoară
Focul soarelui e un biet sfeșnic.

Pe lângă oceanul de stele în care înnoim
Pămîntul nostru e un fir de nisip.
Nu l-aș schimba pe-nțreaga Cale Lactee
Deși uneori e aspru la chip.

Aspru la chip cu pietrele Himalaiu,
Aspru la chip cu pădurile Africei însorite,
Cu savanele celor două Americi.
Cu templele Asiei aurite.

Cînd au trecut anii și cum au trecut,
Nu știu și nu vreau să mai știu.
Cîndva gura ta era ca o rodie
Și părul lan de grîu arămiu.

A fost între noi dragoste? A fost ură?
Știe numai șuvoiul de stele
Și poate mai știu cîte ceva sturzii
Care zboară cîntînd printre ele.

Inima lui, între...

Un volumaș, aproape o plachetă, — vreo o sută douăzeci de pagini, o duzină de articole-reportaje-poeme, mai toate publicate, de-a lungul anilor, prin ziare și reviste, adunate, azi, sub un titlu cu parfum desuet, dacă nu de formație directă anacronică — a provocat forțată în librării, a strînit interesul de zile mari al criticii, a declanșat, într-un cuvînt, emoția și vilva marilor evenimente literare.

Priveliști și sentimente de Geo Bogza.

Volumul merită, firește, atenția pe care a provocat-o, lectura lui comunică acea vrajă-naivă, violentă, subtilă, simplă, copleșitoare, și mai presus de toate, misterioasă — pe care o degajă orice pagină, sau aproape orice pagină, scrisă de Geo Bogza. Dar, din punctul de vedere al literaturii lui Geo Bogza, el nu aduce nimic nou. E un mic meteorit, desprins din sistemul planetar în centrul cărăia strălucite Cartea Oltului, în orbitele foarte numeroase ale cărăia, se rotește, pe unele, Țara de piatră, Țări de foc, Oameni și cărbuni în Valea Jiului, pe altele Înnoimintări, Cum a înnebunit regele petrolului, sau Moartea lui Iacob Orșia, pe altele Poemul insectărilor sau Marele Orion. Volumul intitulat Priveliști și sentimente are mai puține sunete decît poate emite imensa orgă de pe prima sa copertă, așa cum însăși orga-instrument care-l reprezintă atât de bine, sau cel mai bine, printre instrumente. pe Geo Bogza — nu poate răspunde, cu sunetele tuturor tuburilor sale, tuturor sonorităților cuprinse în opera lui.

Dar dacă Priveliști și sentimente nu aduce ceva esențialmente nou în literatura lui Geo Bogza, poate că aduce ceva nou cu privire la Geo Bogza însuși, ca scriitor, ca om, ca prezintă. — ceva nou pentru definiția sa mai clară și mai cuprinzătoare. Căci, —

citit, răsădit, înrădăcinat, prezent, celebru, consacrat, clasicizat — Bogza este scriitorul cel mai neprecis situat, cel mai nedefinit, din întreaga galerie a literaturii române din ultimii cincizeci de ani. N-am să fiu tîrziu asupra acestei afirmații, asupra acestei realități, pe care toată lumea o cunoaște, sau o poate recunoaște, și care face să se nască un soi de sfîșneală și neliniște, în spiritul general iubitor de ordine, claritate și chiar fixitate.

Mă întorc la coperta volumului Priveliști și sentimente, dar nu la prima, ci la a patra, aceea care nu se vede în librării și în vitrină, aceea pe care cititorul o descoperă numai cînd ia cartea în mîna, o cîntărește, o mîngie. În acel moment incantător, cînd și-o apropie, ca pe o ființă. Pe această copertă a patra, e desenat, de mîna scriitorului, un plop, o siluetă simplificată și spiritualizată, de plop, desen care a devenit, de cîva timp, un soi de parafă a lui Geo Bogza. — simbol, suspin sau zîmbet. Alături de plop, sînt scrise, autograf, următoarele cuvinte: „Inima mea între Moldova și Dobrogea G.B.”

Asta spune mult, asta concentrează tot ceea ce se mătură, direct sau indirect, în paginile volumului, în care e vorba despre peisagi, amintiri, înfăptuirii, visuri, amărăciuni și bucurii, pe plaiurile Bucovinei, și apoi, pe plaiurile Dobrogei. Frumoasă e Bucovina — spune scriitorul — dar frumoasă e și Dobrogea, și amîndouă ne apar frumoase. În modul cel mai neînchipuit, integrate direct în întreg restul planetei și fundamentale diferite de el, respirînd prin preistorie și viitor, eterne și vii în oameni, precum în natura lor fabuloasă. Sufletul meu e în Bucovina, dar oasele în Dobrogea... Nu știu unde mi-ăs dori să fiu înnoimintat, cînd

voi muri în Bucovina sau în Dobrogea?... Și așa mai departe, pînă cînd, tu, care citești, ajungi să trăiești acut această dilemă, țîșnită din atîta patetică iubire. Inima lui, între...

Dar Bucovina și Dobrogea, Rarăul și Măcinul, Bogdan Voievod și Mircea cel Bătrîn, au fost precedați de Hămasul Mare și Făgăraș, de Maramureș și Valea Jiului, Bistrița curge, în paginile lui Bogza, după Olt, iar spîinii Dobrogei trec în ochiul lui după cîmîritul de brazii dintr-o teribilă vale a Carpaților. Și el nu e de bastînă, din niciunul dintre aceste locuri, și o recunoaște parcă încurcat, căci inima lui a bătut și între schelele petrolifere ale Prahovei, cu o nu mai redusă palpitare, iar popul e din cîmpia du-năreană. Inima lui, între...

Priveliști și sentimente marchează punctul în care apartenența lui Geo Bogza la natura și istoria României, la „patria română” —, apartenență care s-a aprofundat printre-o fantastică — cum ar zice el — frămîntare a spiritului, și care este un inegalabil inimitabil amestec de exaltare și luciditate, de bucurie și amarăciune — a atins pîlul sentimentului, punctul de sfîșiere între contururile, formele, chipurile și ecurile patriei. Inima lui între...

De fapt, inima lui nu e „între”, ci e „peste”, și se simte prea mică pentru aîta minune, pentru aîta minune care s-a înfiripat și a crescut în culorile ei orbitoare, în promisiunile ei mirifice, din propria lui inimă, azi nefîcîpătoare. Inimă care ar vrea să o încapă pe toată, deodată, și s-o guste, și s-o trăiască în detaliu-ființă. Da, ființă adorată.

Mai curînd, dacă e vorba de „între”, inima lui Geo Bogza este „între” epoci, „între” veacuri, „între” trecut și viitor, — această poziție de legănare, de pendulare, e, din punctul de vedere al sentimentului său, mai permanentă în timp, nu în spațiu. Între evocare și anticipare, între arheologie și perspectivă, între amintire și prooroce. Dar asta e altă poveste...

Vorbam de un pas înainte, de un element în plus, pentru definiția lui Geo Bogza. El nu e din tiparele obișnuite ale literaturii, și nu e din tiparele ei, în orice caz nu din cele re-lativ noi. El este un scriitor vechi, un scriitor chiar antic, — geograf istoric, și mai presus de toate moralist. Aplicarea acestor trăsături vechi la o enormă pasiune pentru om, și la o pasionantă preocupare de civilizație modernă — știință, tehnică, invenție, mașinărie, spor neîncetat al informației și culturii — agravează dificultatea de a-l situa în tiparele literaturii. Și poate că dificultatea e insurmontabilă, și poate că ar trebui, înstînd pe a realiză, și pe psihologia profundă, tainică, a tuturor „priveliștilor și sentimentelor” sale, să ne împăcăm cu ideea că marea lui literatură vine din afara de literatură.

Radu POPESCU

vasile nicolescu

orfeu ingenunchiat

Ingenunchiat în sunet ca pe-o stîncă,
Ingenunchiat în vis ca-n adevăr,
ingenunchiat ca-n unghiul lui, pămîntul
cînd ține aștrii, negurile-n păr;

ingenunchiat precum o piramidă
de păsări albe prorocind în zori,
ca focul magic se aprinde
coloană vie-n pragul tuturor.

Desen de MIHAI GHEORGHE
(În paginile 2-7, alte desene
ale artistului)

Florile ca demonii

ecoul
săptămîinii

8 martie sau anul 1972, anul internațional al femeii, se aude un glas, se vede un semn făcut cu mîna. Florile ne înconjoară. E în ele atîta frumusețe, atîta putere încît ele trebuie să ocupe lumea. Aș putea spune că e sosit într-adevăr timpul mamelor și surorilor noastre, timpul etern al florilor. Florile ca demonii.

Perechi-perechi sau neamuri-neamuri toate născute de aceeași mamă-universală ce nu umbli și nu se frîște, ci ne poartă în ea de mil de ani ca într-o arcă deasupra neîrilor, și apelor plătind și coborînd pe uscat pentru a popala o lume nouă.

Depășind toate hotarele izolării ei în virtutea cărora bărbatul era conducătorul întregului flux-viu al existenței, femeia a luat cuvîntul în fața adunării cu scopul ca gîndul ei, gîndul naturii să fie exprimat.

Ea este imaginea a tot ce este creat, întreaga atmosferă, obiceiurile, grațiile, politica sau părerile oamenilor, toate sînt prin ea, ale mamelor uni-

versale. Aceste gînduri au existat și la începutul acestor ani aproape 2000. Au fost rostite prin menhiri: amintiri-vă două pietre colosale care nu s-au sfărîmat; una înmănsă — femeia, cu puterea exprimată simetric și abundent pe toată suprafața pietrei, pe spate avînd scrijelate uneltele muncii și vagul contur al vîltoarelor născut. Lîngă ea, aproape miniatural, ca un ou de piatră, bărbatul, abile creat de femeie. Între ei le-gătura de iubire veșnică întîmă ca între natură și om. Sculptorul străvechi e exprimat simplu acest adevăr.

După cum timpul oraselor e vestit prin clopoțele catedralelor, timpul femeii e rostit simplu: prim semîntil, prin plante și animale, prin dureri și veselii, prin punerea însească a acestora, unele după altele respectînd cu evlavie sensul bun al naturii.

Deel iubesc florile. Florile ca demonii.

Gabriela MELINESCU

ÎN ACEST NUMĂR

Dinamismul culturii — de Mihnea Gheorghiu

Cronica literară — de Nicolae Ciobanu

Despre climatul literar — de Ov. S. Crohmăniceanu

Poezia tînră algeriană

Un om de cal

I
Față de ceea ce există
nimica nu este nici mare
nici mic

Noi spunem:
„pământul, pământul!”
Dar față de ceea ce este,
el nu este

Numai ceea ce nu există
poate să fie mai mare
decât ceea ce nu există, —
sau, poate să fie mai mic
decât ceea ce nu există

Mă duce gândul și măresc
vederea.

O, galaxia aceasta
cât un punct este
față de ceea ce este, —
iar punctul
și el, cât un punct este
față de ceea ce este

II
Ce vis deșert numărătoare!
Ritul de sorți, cât un punct este
aidoma punctului cât un punct
I-ha, i-ha nechează calul meu
când omul din șaua lui
vorbeste

Vorbele din timpul mișcării
— Kataklop —
(sunet de potcoave,
izbite de pietre)
Kataklop...

Față de ceea ce este
orice altceva este un punct.

— Mă măresc din unu
și mă fac doi; —
scheldie spre mine cădeau
gravida...

Care unu? Care doi?
Și ce, în genere!?

III
Unu, este un punct
oricât ar crește
oricât s-ar îndoi și s-ar întrei
și s-ar împătři
și de mare, s-ar nesfârși la
nesfârși...

Față de ceea ce este
cât un punct este.

Punctul este cât un punct;
iarba este cât un punct;
norul este cât un punct;
pământul este cât un punct;
soarele este cât un punct.

Punctul și cu iarba, șauă cât un
punct.

Punctul și cu iarba și cu
pământul
și cu soarele
și cu stelele și cu tot cerul
sunt cât un punct.

Egale între ele și cât un punct
față de ceea ce este.

I-ha, i-ha
eu sun: un om de cal
galopind într-un punct.
Kataklop!

IV
Numai între ceea ce nu este
și între ceea ce nu este,
inima mea este mare
și trupul meu este mai mare
decât inima mea
și trupul calului
este mai mare decât trupul meu

V
Nu există doi
Calul și cu mine suntem un
punct.

Nu există trei.
Drumul și calul și eu
de-a-nclărare pe el
suntem un punct.

Nu există patru
și nici cincin
și nici șazele...

De la zero la unu de la nimic la
punct
se întinde miracolul.

Între zero și unu,
între nimic și punct
arde duhul!

VI
Între zero și unu
există mai mic și mai mare; —
lungul există și scurru,
timpul există și calul meu
și eu de-a-nclărare pe el

VII
— Cine sunteți voi
tu calule și tu călăreșule!
— Habar n-am cine sun:
am răspuns
— I-ha, i-ha, a răspuns odată cu
mine
calul
pe care călăream de la zero la
unu
de la nimic spre cere.

cronica literară

OV. S. CROHMĂLNICEANU:
„Literatura română și expresionismul“

Fapt simptomatic în multe privințe, în ultima vreme asistăm la o masivă acțiune de evaluare teoretică și analitică a literaturii române din perspectiva raporturilor ei cu cele mai de seamă mișcări, curente și școli literare europene. Așa se face că de abia în urma unui asemenea efort de interpretare specializată, se poate aprecia valabilitatea istorică a sintagmei Iovinesceni, **sincronism-diferențieri**. Ne aflăm, așadar, într-un moment în care metoda comparativă și clintită din fixitatea ei academizantă, general-sistemantă, sau strict descriptivă, factologică, fiind sollicitată să-și dovedească viabilitatea și sintactice de maximă stringență. La drept vorbind, aceasta pare a fi singura cale eficientă, în măsură să ducă la rezolvarea „crizei literaturii comparate”, s-o scoată din acel „ciudat sistem de contabilitate culturală”, denunțat de Rene Wellek în cartea sa **Conceptele critice**. Sigur că dintre toate aplicațiile posibile cele mai tentante (și, să precizăm, cele realmente utile) sînt cele care vizează procesul de iradiție a marilor curente literare. Din unghi practic însă, adică referindu-ne la posibilitatea de a duce la un bun sfârșit inițiativa luată, situația e departe de a fi aceeași peste tot. Când e vorba de literatura română s-ar putea vorbi de o împărțire a domeniului în teme mai multe sau mai puțin acceptate — ca atare, incontestabile — și în teme ce nu și-au cristalizat încă un loc sigur în conștiința opiniei publice literare, motiv pentru care ele au parte, adesea, fie de o dezarmantă suspiciune, fie de o imperturbabilă ignoranță. E de la sine înțeles că pe măsură ce înaintăm spre perioada modernă și contemporană, cea de-a doua situație are o frecvență mai mare. Funcționează, acum, un automatism al percepției critice care cu greu poate fi scos din uz. De aici izbucnesc marelui număr de inconvenient pe care cercetările de acest gen sînt chemate să le depășească și, evident, tot aici este de identificat sursa riscurilor asumate.

Intr-o atare ordine de idei, este de-a dreptul surprinzător să constatăm că studiul lui Ov. S. Crohmălniceanu **Literatura română și expresionismul**, apărut cu 4-5 luni în urmă, până în momentul de față, nu a stîrnit reacția așteptată. Date fiind atât nouitatea temei cât și dificultățile ce le încumbă elucidarea ei, normal ar fi fost deci ca această îndrăzneț tentativă să suscite din plin atenția specialiștilor noștri din domeniul literaturii comparate. Aceasta întrucît, în substanța ei, lucrarea lui Ov. S. Crohmălniceanu aparține în egală măsură disciplinei în cauză și istoriei literare propriu-zise.

În fond, motivația pe care autorul o aduce în sprijinul inițiativei sale ține de domeniul evidenției. „Cu expresionismul, în literatura română — cităm chiar primele rînduri ale cărții — se întîmplă ceva curios. Nimeni nu s-a oprit să-i cerceteze mai adînc ecourile; se rețin fugitiv unele apropieri între estetica lui și opera citorva autori care par să o fi urmat; niciăieri nu găsim însă vreo încercare de organizare a acestor observații, care să ducă la anumite considerații cu caracter mai larg; s-ar crede că, spre deosebire de simbolism, ermetism, futurism, supra-realism sau alte curente literare moderne, expresionismul n-a stîrnit un interes notabil printre scriitorii români”. Or, tocmai dorința de a remedia o asemenea lacună, de a umple un asemenea gol justifică tentativa lui Ov. S. Crohmălniceanu. Dacă cele spuse de autor încă de la începutul cărții sale sînt, prin urmare, perfect adevărate (dovezile produse imediat în parte introductivă nu fac decât s-o confirme), în altă ordine de idei trebuie să spunem că următoarea întrebare nu poate fi ocolită: de ce, spre deosebire de curentele și mișcările literare menționate, expresionismul n-a stîrnit același interes manifest, de ce n-a fost receptiv și înțeles de un E. Lovinescu sau de un G. Călinescu ca una din tendințele semnificative pentru peisajul literar românesc modern? Nu cumva această poziție divulgă în conștiința estetică românească o stare de spirit înădăncinată în conformitate cu care s-a acreditat ideea unei anume incompatibilități între expresionism și tipul de sensibilitate artistică ce domină și diferențiază cultura noastră în general? Cu alte cuvinte, se pune chestiunea autenticei vocații în acest sens, vocație pe care, eventual, literatura română dintre cele două războaie să o fi dovedit nu numai la nivelul inevitabilei contaminări din exterior, ci și la acela al predispozițiilor interioare, transmise de tradiție. Chestiunea e, fără îndoială, dintre cele mai complicate și nu nutrim vreun moment gândul că fi vom da de capăt acum. Prin simpla ei enunțare sperăm doar să obținem o cale de acces mai propice în substanța fenomenului. Impresia noastră este că lui Ov. S. Crohmălniceanu îi scapă din atenție o coordonată esențială, aptă să se integreze cu hotărîtori sortii

de izbîndă în premisele demonstrative, sale. Ne gândim tocmai la ceea ce pierduse din vedere critica și istoria literară românească: interbelică; existența ori non-existența unor izvoare interne, a unor predispoziții latente conținute de tradiție care să faciliteze sau, dimpotrivă, să facă imposibil procesul de constituire, la noi, a unei mișcări expresioniste de sine stătătoare, cu puțin în chip relativ. Spre deosebire de celelalte tendințe integrate global conceptului de modernitate, sub acest raport, expresionismul a avut parte de un regim special, pe care, din păcate, Ov. S. Crohmălniceanu nu-l sesizează. Anume, expresionismul i-au putut fi ignorate și chiar contestate rădăcinile autohtone — în sens foarte larg, ca simplă predispoziție — datorită perspectivei europene exclusiv sudică, mediteraneană, din care au fost interpretate și asimilate la noi curentele literare precedente, în deosebi romantismul și simbolismul. Ceea ce, precum în literatura franceză ori în cea italiană, a favorizat dezvoltarea altor forme de artă și literatură modernă, decît cele expresioniste. Spre exemplu, ipostaza septentrională corelată cu cea plutoniană a liricii lui Eminescu — atît de aderentă la premisele estetice-filozofice ale expresionismului — nu își făcuse încă juncțiunea în conștiința artistică românească nici măcar în primele două decenii ale secolului nostru. Asemănătoare este situația în care se afla opera lui Macedonski și a altora dintre clasicii români a veacului trecut; desoperirea fondului ei proteic și a complexității ei de sensuri avea să întîrzie încă multă vreme. În sfîrșit, tot atît de important este să observăm că substratul miic-filozofic al tezaurului folcloric mai aștepta încă să fie descoperit și valorificat. Mutățiile ce se petrec în toate aceste domenii în perioada dintre cele două războaie mondiale au un caracter, să spunem așa, personal. Problema este luată pe cont propriu de citiva dintre marii scriitori ai epocii, fie pe calea intuițiilor și apoi a interpretărilor pe cit de savante, uneori, pe atît de revelatoare în sensul pleoadei pro-domo (cazul lui Lucian Blaga și, în parte, al lui Ion Barbu și, poate, al lui Al. Philippide), fie pe calea deschisă de inspirația artistică, înțeleasă în datele pe care le încorporează ceea ce numim instinct creator (cazul lui Argeșii, al lui Bacovia și, la rigoare, al altora). Fără a intra prea mult în domeniul speculațiilor, trebuie totuși să conchidem că situația specială a cărei conținut l-am sugerat în considerațiile anterioare e de natură să explice mai limpede — credem — raporturile expresionismului cu literatura română. Întrucît la noi contactul cu marea insurecție expresionistă din Germania și din Austria nu s-a produs pomindu-se de la un climat intern deosebit de fertil, e de înțeles de ce, în consecință, nu se poate vorbi de o mișcare expresionistă românească încheată, care să fi avut parte de o ideologie literară distinctă, de organe de presă cu un program propriu și mai ales de scriitori cu adevărat reprezentativi. Iată de ce, pe de o parte, este necesar să distingem acțiunea de orientare strict informativă (masivă) prezentă, într-adevăr, în cea presă românească creștină de Ov. S. Crohmălniceanu cu multă sagacitate) de ceea ce ar putea fi scopul ca manifestare directă a expresionismului în planul creației propriu-zise. Mai departe, în ceea ce privește aspectul din urmă, se cuvine să facem o diferențiere destul de apăsătoare între tot ce însemnează supunere deliberată la programul expresionist (direcție prea puțin marcată de realizări convingătoare) și ceea ce ține în primul rînd de reala contaminare, de oarecare contaminare greșită pe o seamă de structuri autohtone deschise la asemenea tendințe inovatoare.

Nu s-ar putea spune că, subtextual, studiul lui Ov. S. Crohmălniceanu nu ne sprijină pe o bună parte din discoperirile acestea. Insuficienta raportare la criteriul diferențierii, adesea, duce însă la scăderea eficienței lor, a capacității lor de a potenta analiza, altminteri mai peste tot excelentă. De aici, provine senzația că demersul analitic e menit în chip expres să ilustreze prezența indubitabilă a expresionismului în literatura română și nu doar să sugereze nuanțele.

Nu mai departe, însăși fraza finală a cărții — asupra valabilității căreia se mai poate discuta — îndreptățește o astfel de impresie.

Elementele estetice expresioniste, încheie autorul, au fost în literatura română componente importante ale spiritului modern și greu să înțelegem cum s-a format această față a le acordă atenția cuvenită”. Iar mult prea insistenta recurgere la textele constrîngătoare ale teoriilor privind condiția expresionismului german (citează în limba germană sint supra-abundante) nu face decât să sporească senzația că se supralicitează tocmai în această direcție.

Studiul de temeinică erudiție, guvernat de un penetrant spirit analitic și speculativ, **Literatura română și expresionismul** de Ov. S. Crohmălniceanu reprezintă totuși un punct de reper situat în sfera unei problematice de istorie și critică literară în care deșideratul punerii de acord a laturii aplicative cu aceea aparținînd esafodajului teoretic presupune învingerea unor dificultăți dintre cele mai mari.

Nicolae CIOBANU

Pallady și Matisse

În anii din urmă, am auzit de multe ori, din gura unor amatori de artă, că Pallady și Matisse ar forma o pereche, din care unul e superior celuilalt. Realitatea dezmente însă această afirmație.

Temperament prin excelență furtunos, Th. Pallady, exasperat de piedicile de tot felul pe care le impunea societatea unui artist suveran, se răzbuna prin reprezentarea conforsonată a nudului feminin, atins, pentru spectatorul neprevenit, de evidente defecte organice.

Pașionat pînă la exces, și neputîndu-și satisface întotdeauna elanul, artistul nostru e stăpînit de o neagră melancolie. Zădărnice vom căuta, în pinzele lui Pallady, lumina strălucitoare a soarelui și bucuria de a trăi, scînteierea apelor, darurile pămîntului.

În primele sale pinze, culorile sînt terne, lipsite de transparență. Această tehnică se repetă și mai tîrziu, în epoca de maturitate.

Naturile moarte alcătuiesc, însă, partea cea mai remarcabilă a operei sale. Aici maestrul se simte în largul său; și își poate desfășura în voie talentul, care constă în gruparea obiectelor și în dozajul culorilor.

Cu sufletul împăcat, el cîntă un imn florilor și obiectelor neînsuflețite, adunate laolaltă cu un remarcabil simț al nuanțelor. Într-o expoziție retrospectivă, naturile moarte ale maestrului Pallady capătă toate sufragiile.

Henri Matisse redă frumusețile corpului feminin și exprimă bucuria de a trăi — în culori strălucitoare și transparente, totul e îmbrăcat în haine de sărbătoare. Simpla trăsătură a creionului vadește arta suverană a maestrului. Odaliscele sale se înscriu printre capodoperele picturii contemporane. Lumină, soare, imagini strălucitoare incită privirea spectatorului, uimit de realizările acestui geniu pictural.

La capătul acestor însemnări, socotim că nu poate fi stabilită nici o apropiere între Matisse și Pallady, afară de faptul că amîndoi au lucrat în atelierul lui Gustave Moreau.

situația poeziei

GEORGE ALBOIU

Poemul apoteozei

M-am deșteptat și nimeni nu era și iar am adormit doar întinericul în amorită dezmiardare se întorcea în trupul meu și-n micul trup al meu

el încăpea — prin el aflam că fără margini sînt, cît de adînc în haos cranului meu s-a-nfipt înfiorîndu-l. M-am deșteptat și nimeni nu era, alunecam

în gol, întreaga lume deasupra mea rămasă înmărmurea-n

lumina acelei morți ce mă înstreina, alunecam în cea mai blîndă-n lume adormire și-n jurul meu nimic n-aluneca.

Surpare-n aer se-nțimpla și în pămînt bulgăre trist căzînd într-un mormînt fără sfîrșit — mă contempla același ochi care a tulburat fecioara prin care toți priceam înspăimîntați căderea-n cer a lumilor, căderea mea. Mă contempla același ochi ce îmi cînta de adormire

și somnul meu prăpastia era iar visul lui o punte ce la mijloc se surpa.

Astfel surparea împărătea în aer și în pămînt, cădam cu pleoape prînse una în alta precum se află-n cer stîrta și noaptea, sus se-nțunecau astii rămași în cea mai grea incremenire. Hăul virgin se despică sub mine în mișingiam, el tresărea — doar carnea

ta, cumpiito, așa o mișingiam sorbit de neguri în noaptea primei spaime pîrea un pîntec gol sortit pe veșnicie neumplieri și neînduplecării

acea cădere și plutire-a mea. Sau nu sînt cel născut, poate alunec în trupul marelui mume, către clipa cînd mă voi naște, ori de-atîtea veacuri eu am murit și-această prăbușire e doar lăsarea-n groapa cîmîturii pe care cei rămași nu se îndură să o mai termine, poate ascund în mine

acea săgeată antică-năreptă spre aștri, care abia acum cade către al ei izvor; mă-ndepartează și cerul tot în cer se-ndepartează, renunțare e-n univers, se umflă golul deasupra mea iar dedesubt rămîne doar amintirea lui care mă soarbe mai ticălos decît în noaptea spaimei fierbîntea-n carne clătîntare-a ta.

Trupul în beznă — raza neagră, junghiu eu îl pierdem și mă pierdea-n oceanul acelei guri ce nîci o limbă nu știa — poate cuvîntul moarte se cădea să-l spună

și sunetul gingaș era căderea mea — „Doar eu, sint, acel ce doarme, a cărui prăbușire e numai somn, înșelăciune mare căruia i se cîntă imnul amăgitei dezmiardări, doar eu sint cel ce cade din univers?”

Și am privit în sus și am privit în juru-mi din veacuri odîhnite cerul început cu mila să se smulgă aștri lui erau ca bombe-n plîns dezrobite din ochii înființi cereasca boltă se-ncovia în cîntec cum grumazul pierdut al lebedei.

Și totul mă urma-n căderea mea, fără de moarte, unde-i bucuria să crească-n mine cum în mamă pruncul de-a lungul celor nouă veșnicii? Și am privit în sus și ce aproape cerul de prăbușirea mea se prăbușea.

„Să cad mai repede căderea cerului o dărmare-asupra mea, m-ajunge și în curînd mă vei izbi, cîntați voi toate ce cîntați m-ați adormit eu nu mă trau să cad cu-ntraga lume, eu trau să lunec singur

cum lunecam pe trupul de femeie cooperînd cîmpia, din lumină gigantică spre cer să se zărească din înființ pămîntul!”

M-am deșteptat și nimeni nu era, nemărginirea deasupra mea spre-ncremenirea ei se-ndepărta blînd întinericul îmi pîtrunde în carne prin patru părți parcă mă închina, aceeași dezmiardare, descîntec nesfîrșit m-am deșteptat și nimeni nu era și iar am adormit.

De-limitări ne-voite

Ce rost a avut această discuție prelungită despre generație, cînd interesul nostru era îndreptat spre situarea poeziei române actuale în context european?

S-a întîmplat însă ca intervenția inițială să stîrnească reacții cu totul neașteptate iar ideea unor diferențieri necesare în cîmpul poeziei contemporane de la noi și de aiurea să fie considerată drept un refuz al actualității autorilor virțnici, o limitare a meritelor lor. A fost nevoie să atrag atenția că inscrierea unui autor într-o epocă anumită nu reduce efectele poeziei lui la acea epocă, după cum moartea însăși a autorului nu interzice cariera operei sale.

Cu toate acestea, actualitatea nu se confundă cu perenitatea, deși o poate cuprinde. Există niveluri istorice și estetice diferite ale conceptului de actualitate, există o actualitate estetică largă, după cum există o actualitate a angajării poetice implicite. Dintr-un punct de vedere semnată — care nu e decît o „boală invinsă” — a postumelor lui Blaga e înființat mai actual decît niște declarații crîncen rîmăte și rîmate de apartenență la un prezent resimțit ca pură convenție. Pe de altă parte, ultimele poezii ale lui Eugen Jebeleanu, de pildă, sînt mult mai actuale decît invocările ancestrale ori improvizările ermetizante ale cutărui foarte tînar poet.

Actualitatea — în artă cel puțin — nu e o problemă de vîrstă și nici de prezență directă și imediată. Nici chiar de prezent. Căci nu tot ce e prezent este și actual. Actualitatea nu se confundă, așadar, nici cu perenitatea, nici cu prezentul.

S-a mai întîmplat apoi — în același plan al ecourilor orale — ca discuția pe care am inițiat-o despre valoarea europeană a poeziei noastre de astăzi să fie interpretată ca un mod de a acredita ideea segregăției între generațiile poetice de la noi. Ultimele gînd al celui ce semnează aceste rînduri a fost acela de a transforma aproximativ ierarhie închipuită pe plan european într-una pe plan național, de a folosi teza relativității superiorității a poeziei noastre drept pretext pentru a afirma ocilul (cînd s-ar fi putut și direct, dacă ar fi fost cazul) superioritatea poeziei „tineră” față de poezia „virșnică” de la noi.

De aceea m-a bucurat foarte mult intervenția unei poete de valoare Mariei Banuș care și-a exprimat în „România literară” o părere asemănătoare cu a mea fără să resimțim nici o prezenție ori „subversivune” conținută. De-altfel, același punct de vedere l-au susținut cu alte prilejuri autori de vîrstă și de orientări diferite ca: Nina Cassian, Stefan Augustin Doinas, N. Balotă, Ilie Constantin, Petre Stoica.

Poate că ar mai trebui adăugată o precizare pe care bunul simț însuși o anticipează: cînd am adoptat titlul de „Generație și creație” pentru o carte în care făceam critică de susținere a unei anumite generații, nu am înțeles cîtuși de puțin că e vorba de epuierea creației contemporane în totalitate, că „generații” ar deține în exclusivitate „creația”. Respectiva carte nu-și propunea să epuizeze, nici măcar generația, căci scopul ei nu era acela de a da seama despre o generație, ci despre o activitate de cronicar literar consacrată programatic acelei generații.

În spațiul poeziei române de azi există însă mai multe generații creatoare și nu înțeleg de ce unei asemenea priviri diferențiate trebuie să i se facă proces de intenție. Scopul

acestei diferențieri pe generații a fost de a stabili un raport corect din punct de vedere istoric și estetic în confruntarea poeziei noastre cu poezia europeană actuală.

Nu înseamnă că subminăm astfel unitatea unei epoci creatoare, căci — în măsura în care e autentică — ea nu poate fi lipsită de dramatism. Am putea spune chiar că unitatea unei epoci e cu atît mai mare cu cît e mai mare diversitatea pe care o domină.

În acest cadru cristalizarea și apoi afirmarea unei noi generații de poeți în deceniul al șaptelea mi se pare un eveniment în fața căruia ne putem cel puțin resemna dacă nu găsim în noi resurse pentru a ne putea bucura.

Dacă astăzi această generație s-a desfășurat deja în grupuri ce participă la comunități diferite, dacă unii nu-și mai recunosc apartenența, nu înseamnă că „valul” pe care-l reprezintă e mai puțin distinct pentru criticul și istoricul literar. Destruămarea în grupuri și adversitatea acestora nu e un semn că generația a pierit ci, dimpotrivă, că membrii ei continuă să se raporteze unii la alții, de această dată în chip diferit. Unitatea de elan negator ce a protejat afirmarea a fost parșită, diversificarea în grupuri potrivnice fiind tocmai un indiciu sigur al accesului deja cucerit la „instituția” literară.

Ce importanță pot avea însă, pentru critic, acuzațiile reciproce, diversele negări și complicități, lupta pentru diversele „scaune”, toată această dezamăgitor de simplă și de previzibilă „strategie” a grupurilor literare?

Pentru el, generația există în ciuda și în afara acestor conflicte, căci scopurile și criteriile lui sînt altele. Demersul lui esențial e unul de neutralizare, iar dacă sentimentul adeziunii îi este necesar, atunci nu-i rămîne altceva de făcut decît să aștepte sau să descopere o altă generație a cărei afirmare s-o susțină.

Cînd am încheiat discuția despre generație am fost uimit să constat că ea s-a desfășurat deasupra unui — fie-ne îngăduiți această comparație plaută — „butoi cu pulbere”. Se înțelege, sper, că definiția pe care am încercat s-o dau aici „generației”, nu are cum să servească nici uneia din „părțile” angajate în dispută, iar dacă îmi continui comentariul referitor la „situația poeziei” în coloanele **Luceafărului**, o fac pentru că... l-am început aici.

Mircea MARTIN

BEN. CORLACIU

Zăpezi

Numai zăpezele știu cum se presară gloria în calea trenului predestinat să poarte văzduhul travestit în oameni...

Sub pleoapele ce cad în fulgi de stete albe, ochii ard o dragoste mai rece, dar moale și adâncă pînă cînd să ne-nmulțim în miezul ei vom trece.

Numai zăpezele mai știu să culce griul în pieptul meu violoncel din care pînea va cînta copiilor în zborul ei rotund de carusel.

Cîntec vechi

Mamei mele, Rozalia

Hai, hai, hai, viață, hai singuri pe-o gură de Rai, c-am intrat în putreai.

Franză inimă palmată, gînduri singerind în viață, hai, hai, hai, să nu ne bată.

Pînă cînd să tot aștept între cîntul sting și drept și s-adun găuri în piept?

Cîng și cîng, cîng și cîng, viață de-așajii în șireang, cum ar trece cei mari în raag.

Hai, hai, hai, viață, hai, cîntec stors dintr-un buhai, cu zăpezi în luna Mei.

Vino, viață, să mă ței dintre cei ce-au fost ai mei și m-au răstignit în trez.

dintre citora le-am fost slugă, o și adăpos: și credeau că răbd de prost.

Vino, viață, vino tu, că-i de moarte cugetu și-nfunerice bungetu.

Cîng și cîng, cîng și cîng, viață supă de paing, pin-să ard înții mă sting.

Viață gaură-n corrig-către cine să mai strig dintre florile de frig.

Surda-durda pe cătrat, asta, viață, nu e trai și ne clang ducem cîng.

unde cioclii nu ne-ating și ne ducem, duce-m-ai singuri pe-o gură de Rai.

Partenogeneză albă

Un bici se scutură încet literă cu literă, silabă cu silabă și astfel din ninsoare decemur curiaz, apoi încet, încet ne-nchipuim că suntem...

Venim de sus, aprinși din plezura de mătase a bicicului. Și jos cădem în oameni de zăpadă literă cu literă, silabă cu silabă, fulgi înfășurați pe ochiul magic al pămîntului.

La urmă, pleoapa soarelui. Pe drumul întors, de la curint la literă, ne transformăm în cameră de prins rederi din alte lumi, topindu-ne în ochii celor ce vor ninge după noi.

GEORGE ALMOȘNINO

Această femeie

Gabrielei

Această femeie în galbenă pelerină plîngînd la colțul bulevardului mare singură îngropînd cu virful pantofului în noroi bilete de tramvai perforate și albe aproape...

această femeie pare uitată aici părăsită de un șir nesfîrșit de comete galbene în pelerină ei galbenă și tristă, prea tristă pentru a fi liniștită de un suris nemiloasă această convenție ce ne desparte fiecare se refugiază într-un orologiu...

intr-un echilibru violent și își duce la buze singura secundă eclipsată de amintire.

Treceri

Zguduitor declin, aburul vechi umezește portretele mamei poate frumoasă ești cînd mîna îți se scufundă în apă dar aud pașii navigatorilor pe puntea tristă și lipății pescărușilor aruncați peste trupul ucis al delfinului lui.

Ore calme de-amurg, ore de pribegie nisipul dar apele mărilor moarte nu sînt uitate în ochii păsărilor coborîte pe-nălele malului și mama renaște în trupul soarelui și lacrima-i cade pe pleoapa bolnavă a cinelui.

alături și ochiul dispare copiii vor duce pe mîini florile nopții bastarde.

Vizuina

Septembrie, pînă galben căzut peste rădăcina copacului.

miclele ouă de pasăre miclele naufragii ale bulevardelor în pădurea virgină.

Septembrie, noi ne-ascundem în geana acelu lup ce pășeste sfios prin singele nostru.

bărbați și mindrie

de D. Honciuc

Jele pe cer, o macara și spre ea se ducea cîntănd zgomotos, pe strada din spatele blocului, o remorcă cu stâlpi de beton și vergele, iar fata de la geamul deschis se uita încolo cu o toropeală dulceașă.

Acum doi ani țirgoviștenii s-au pomenit numai în citeva luni invadați de lume nouă, grabită și vitală care a aruncat dintr-o dată în aer toată liniștea orașului.

Astăzi Țirgoviște este poate cel mai zgomotos oraș din țară. Pentru că ceea ce se întimplă în cîmp, dincolo de șanțul cetății, s-a răsfrînt asupra întregului oraș. Tăcerea adîncă, provincială nu se mai întimplă aici nici o clipă.

Bătăia ceasului care măsură monoton timpul nu se mai aude. Înainte de a se stinge un zgomot într-un loc începe altul tot acolo sau în altă parte și se suprapune altul, o bufuriță sau un scîrșit subțire și prelung pe sub care trece

Tineri scriitori în reportaj

urind un buldozer. Pe fiecare stradă se dărimă și se construiește. Dacă nu se întimplă nici una, nici alta: se sapă un canal.

Toată ziua praful se cerne din cer. În zilele secetoase trebuie să mergi cu batiata la gură, ceea ce în fapt nu se întimplă. Seara și la fel. Praful se ridică de undeva, adus de vînt, înfundă strada principală, dar promena-ja continuă. Bat reflectoarele pe acoperișurile de tablă și în capăt de străzi și acolo pe-rechile întinzie strident luminate incit de departe ai ciudata impresie că au fost despărțite dintr-un motiv anume.

Prin desimea aceasta vezi cite un bărbat, nepregătit pentru plimbare, cu o geantă în mînă, retras în gîndurile și oboseala lui; e un santierist. Momentele de răgaz ale santieristului sînt din cele mai scurte, dar prin compensație, și cele mai bogate în fantezie.

Dacă ar veni zăpada ar fi foarte bine, l-am auzit pe inginerul Duma, șeful lotului unu, la care mi s-a întimplat o mișcare dezordonată a umerilor și o concentrare a atenției peste măsură. Pentru că pe un mare santier munca nu încetează niciodată și nici nu înseamnă că șeful lotului se întoarce în baracă. El trebuie să stea în preajma lucrărilor mai mult ca vara pentru că iarna pe santier se complică, omul devine mai aspru, mai dur. Îngăduința reciprocă nu mai e posibilă sub nici o formă. Omul umblă învelit în subă cu fata adăpostită în guler, dar lucrul nu încetează. Trebuie să fi văzut vreedată în amestecul alb de iarnă al hălu sau un șir de stâlpi cu ultimele trosnoane abrupt ascuțite să-ți dai seama ce expresii curioase desenează pe cer. Cit ține ninsoarea ei rămin negri, dar e de-ajuns o singură zi de lapoviță și apoi de îngheț ca stâlpii să se îmbrace într-o poiză alb-vinetei repetind cu zăpada un joc de culori apropiate ce-ți tulbură vederea.

Omul strigă la om, dar vîntul îi răsuște pe spatele și cu încă un efort el se întoarce și strigă dar lucrul continuă. Mariele schelete de fier și beton sînt locuri de întîlnire a forțelor naturii pentru fiecare anotimp. Am văzut hale în soare și liniște care-ți dau impresia de supunere a omului, sugerînd acea liniște a cailor duși dominica la păscut în marginea satului. Am văzut hale în ploaie cînd grinzile plîne poartă ceva din îngrijorarea și posomorîrea omului. Iarna însă se învîrșește ca trezite dintr-odată din largie.

Constructorul e un soldat pentru că legile santierului sînt tot atât de intolerabile ca ale frontului. Există citeva triunghiuri, de pildă, material de construcție, lucrare, termen; furnizor, beneficiar, plan etc. de pe laturile căror n-ai cum sări. Și ziua se mîșcorează iarna și constructorul vine noaptea și pleacă noaptea. E drept, îi rămin duminicile.

— El, tocmai asta-i, spune inginerul. Dacă o să avem noroc de zăpadă bună o să facem, am vorbit cu batiții, o sanie pe care o să montăm cu baracă mică. Scoatem înjghebarea asta pe locul de vînat, pe zăpadă și pîndim din baracă... Sau parcă a spus ceva în legătură cu o fată care va rămîne acolo cit bărbății se vor depărta spre hotare.

Sufletul constructorului e deopotrivă de dur și de sensibil. În marginea Țirgoviștei, la drumul mare, pe șoseaua care desparte cele patru santiere ale platformei industriale există un bufet, o gheretă, unde se abat constructorii în răgazul de prînz. Am spus la drumul mare pentru că aici se opresc și alții, trecători sau oameni care au avut o treabă anume în santiere. Unii au o căutătură și o vorbă de adevărați peregrini, nu pentru că ar umbla fără rost pe acolo, ci pentru că

ei cunosc o mulțime de oameni. Rezemat cu tot cu scaun de peretele gheretei, trecătorul bea un sprîț și căută capăt de vorbă. Șantieristul ascultă atent și deodată ridică basca de pe frunte:

— „L-ai cunoscut dumneata pe maistrul Popa din Nucet?”

— „Da, aprobă celălalt cu bunăcuviință, „Dar cum, măi frate? se miră șantieristul și se dă mai aproape.”

— „Uite așa și așa, explică celălalt.”

— „Atunci, dacă dumneata l-ai cunoscut pe omul ăsta, se înfierbîntă șantieristul, înseamnă că-l bîne. Cînd pleci spre acolo? sau nu te mai duci?”

— „Ba da, face trecătorul apăsât.”

Atunci șantieristul trage iar basca pe ochi și-o împinge înapoi, încrețindu-și fruntea. O fi fost și el pe acolo, pe la Nucet și cele citeva vorbe i-au stîrmit o neînțeleasă dorință de a se mai duce odată. Dacă doi oameni au tre-

MARIN MINCU

Cum să rupi o floare

Cum să rupi o floare dină răcor cred ei ei, sursă scuar: te scîrșește bolta interioară rezemat pînă ai scrierilor-cap:

o petală sveală er soată crua: blestem pînă în interminabilă jghîrcă lumilor s-ere ai-nu pînă s-ere despărțit în lăfînării

er brăzda senatului aprinzînd un gogorîc simburg de fer ce s-er stîngi iar ca un gînd cred se uază ochii în alt loc

luni-o dîmăscă pînă în vînt lacrimi ale Lavin băzde de Soare cum să surzi o uază care- respice vînt profunză misterială cum să rupi o floare...

Nostalgică

Cred că-nă să mă gînd de tot pînă în cîntul în vînt ca într-un ecos mîșcîndu-se s-ere ai-nu pînă s-ere fîcînd înă de ecos

faruri de rîu în depăzire doar s-er vîntul să nu vîntez în amîni rîbîc ca o călătore dorul de-a trece din stea în stea

Sufletul aștrilor

Pecetăză pedepă prin naștere să scrieră cu un orb în carnea sfinză-a ferău și într-un paradis de mîșcare

pe tine sacră să te repășei în dorsal senatului de a încoți

sici-un zros bratal nu se aade vîntul pe Calea Robilor peste soapte plătete lebăde torcînd sufletul aștrilor în muzici serafice

să plîngi tîndru în trupul unei femei lacrima ta crescînd un bob de lumină în beznă pînăcîmbi ei precum aștri în plază neurului

VALENTINA MOTOC

Ascultă-mă

Să mă grabesc acum cu o cană de apă Dar fuga mea e zăbară în pustul iubii Tu, iubite, sau cum ești frate. Departe ești azi, mine ori toată săptămîna.

Numai eu, care nu mă aud Știu că treci pe lângă mine Ohoșit într-una și frumos. Eu alerg. Cum să te întorci Să-mi faci un semn?

Locurile mele sînt însemnate Cu mînuții care se bat în capete, Cu lacuri de foc — ascultă-mă.

Sceptica Julieta

Datoria lor este s-o aducă înapoi În nopțile care urmau acestor zile Cu fata pe atară Bucuria ei cîntecul păsării trăjite Vestmintul ei femeesc în soarta frunzelor de vară

În vocea ei — bîrbe adiere Mîinile ei — degetele chircite în poală Cu soarele ce umple de strălucire ferestrele

Bătrînul ciupit de vîrsat din colțul casei neclintit De mîine ea pleacă pe cîmpitile Mesopotamiei

Vreme de multe ore pe butucii din fata porții a stat Nu cîntă nimeni pe afară ca s-o convingă Pe sceptica Julieta.

Approape nimic

Din degetele mele curge singele Mînjînd zidurile de piatră ale Elsinorului. Ceata cîntîlor mă vestește Approape de locul unde Ofelia a ingenunchiat.

Iată prînzul îmi îngrijește rîmile. Ea era aproape, Nu știa, sau nu mai cunoștea. Cu degetele mele însingurate, Ca în joacă îi voi acoperii fața Ea va fi aproape, nu va ști, sau Nu va mai cunoaște.

Plecînd de la lucru acasă omul din uzină trece pînă satura ca printr-un coridor foarte strîmt. El îi dă adresa după numele străzii. Șantieristul îi spune strada sau satul. Acesta e-a răsuși undeva. Într-un sat într-un oraș, a cîmpîrîi, a lăvîtar o meserie, după care, isăbute de a-si împlini rostul, a plecat. A crescut, s-a furmat și s-a însurat din mers. Aflată gravidă în a cincea lună în Gura-Humorului, s-a lămă născut la Turmu-Măgurele. În ziua în care a spus da, fericita mireasă a acceptat sen, veduția pe viață. Pac nuntă mare și surorile cele mici și frații, care nu se duc la cîntec în ziua aceea, încă mai joacă în fața casei, cînd șantieristul începe să se urmească spre poartă. Apoi în rîșmă nevasta, o invată să trăiască într-un oraș despre care ea auzise numai că există și s-ar fi trecut un domnitor cu egale decît rîu pe-acolo și cit stă aici îi curge burta mamei, tatal stă la cîrmetria copănilor, dar a doua mămă împărțită între bunicii și tuncul de făruri, lasă toate la o parte, să șterge palmele să-și conducă soțul, mîcar, cîrva pînă.

O femeie stă pe scara de piatră din fața blocului pînă cînd copilul din cărucior s-a aruncat ochii spre santier. Hala pe care se află soțul ei își îngesește grinzile pentru că ei asta face acolo, le potrește de jos și le sudază, și lăpăna trece. Dacă nu în iarna asta, în toamnă va trebui să plece iar. O să se supere puțin pentru că-si va lăsa prietena de via-va de la care a luat un model de flanelă pe gi pentru omul ei, n-o să mai meargă pe același drum spre alimentara, pînă blocuri (caci făcuse greșala să uite că nu va rămîne pentru todeauna aici) dar soțul o va cuprinde pe după umeri și cu același tremur în voce pe cîntec: ai în fata mirajului îi va da putere să mai încearcă lucrurile odată.

Șantieristul e un orgolios. Nu există constructor care să nu-și aroge întreaga lucrare de la care pleacă.

„Ea are făr: Galapul.” „Ea Turmu-Măgurele-Săvineșul.”

Spunînd asta în afară șantieristul de descură greș atrage atenția, devine suspect.

„Ai fîcînt dumneata Combinatul Siderur-ec.”

„Da. Trebuie asta s-a întimplat, poți verifica tatal între ani cutare și cutare. Atunci soțul din afară dă îngăduitor din cap, dacă e vară, și pre cald, dacă-i iarnă și-i prea frig, și pleacă. Numai șantieristii nu-și obiectează niciodată. Dacă în grupul în care se discută călătoreșul: mai dă cu ochii de o cu-

poștință cu care a fost: acolo îi la cel mult pînă și pe acela:

„Cu el am făcut înu-i adevărat domnule...”

„Adevărat!” După aceea tac ei pentru a-l asculta pe cel de pe Bistrița.

Omul de la hidrocentrale povestește, iar ceilalți aprobă și se miră.

Șantieristii fac o familie. De la primul fierar betonist pînă la directorul general, pînă la ministrul se cunosc între ei.

„Noroc!” „Noroc!” „De unde te cunosc eu pe dumneata?”

„Dar eu pe dumneata: că tot așa mi se pare că ne cunoaștem. Am lucrat amîndoi la Turmu-Măgurele.”

„Păi la Suceava, nu?” „Exact. Numai că eu după ce am să termin oțelăria asta am de gînd să mă abat spre locul de baștină.”

Dar șantieristul nu se abate spre casă, pentru că numai cu puțin înainte de a se termina oțelăria, găsește în ziar proiectul unei noi uzine și amină cu alți 3-4 ani întoarcerea la locul de baștină. Pentru că omul marilor santiere nu se poate întoarce și nu se poate opri unde se ridică un hambar, sau un pod peste un pîrîu ce desparte două sate.

El nu se apucă să îndoieie o vergea dacă gestul său n-are șansa grandorii.

Am văzut în marginea de nord a Țirgoviștei, la un bloc al șantierelor, o femeie întinzînd rufe pe sîrmă. Sîrma era prînsă la un capăt de un stîlp de fier și la celălalt de un cui bătut în perete.

Femeia tinăru arunca intii rufe pentru că sîrma era înaltă, apoi ca să prîndă cămășile în clește se întindea din tot trupul. După ce toate rufele au fost întinse, ea s-a dat un pas înapoi privind cînd spre blocul din față, cînd lucrurile înșirate pe sîrmă. Purta o flanelă neagră cu minecele suflecate. Înainte de a ridica ligheanul a stat puțin cu spatele la rufele albe căuind spre blocul din partea cealaltă de unde o privea de la un geam deschis o fată. Blocul din față era locuit de multe oameni stabiliți pentru todeauna acolo și fata palidă se uita pe geam cu o somnolență prelungită.

Femeia cu flanela neagră din fața rufelor își desulfecă energic minecele, lui ligheanul și după ce se uită în fugă la soarele galbui, dispăru pe scări.

În șantier se vedea răsucindu-și greoi bra-

TEODOR PĂCĂ

Pinda

Asemuit cu fiarele de pradă De cite ori am stat la pînda întinsă Cu degetul zgîrcit pe arma încinsă De fierbințeala vie ce-o să cadă (Mă furîșam o umbră printre umbre Iar tu veneai spre moarte să te dăru Disimulînd candori de pui-egretă Drept în cătare în crucea din lună? Vedeam peisajul prăvălit sub lună? Plutirea delicată cum se frînge Imperiu candid umilit în sînge

Răscrucea faptei o țineam în mir Dar eu lăsam în iarbă să se culc Pe patul armet patima să tacă, Însăpîmintat de clipelce ce pleacă Mereu spre o altă pîndă cea mai dulce

Sonet

(Un răspuns posibil la Sonetul lui Tudor George, „Căpătînoșenie”)

Da! Ce-i ai tîu, e-ai tîu, e pus deoparte Și scrisa ta fi-o porți, însemn pe frunte, Dar zic: de-ai fi tu purice sau munte. De bine n-ai să scapi, de rău, de moarte.

Pe cine cadă spada ta să-nfrunte. Pe cine dai cu biciul laoparte, Ce rîu de diamante ne desparte, Căruia tu-i stai straje-n cap de punte?

Ce cal ai tu? — se ntreabă fiecare, Ce șea, ce umbră, inimă-n piept, oare? Și de le-ai pune-n țirguri la tarabă, Ne-am năpusti să le-apucăm cu graba?

Iar eu te trag de inimă un pic: Chiar nu vinzi tu, chiar n-ai vîndut nimic?

ALEXANDRU LUNGU

Reintoarcerea poetului

Ce tânăr este cind murea
acum douăzeci de ani

Și cine ar fi crezut
căderea ploilor numai
din cer?
cine ar fi îndrăznit
moartea poetilor numai
din viață?

Are cineva trufia să arunce
noroiul dulce din flori
pină în sabia mirosului?
și cine are blindețea să ridice
piatra strălucitoare
împotriva durerilor?

Timpul se oprește să asculte:
acum e februarie
și seara ori mai bine noaptea
trziu
vine Tonegaru iarăși
și bate la geam și bate la ușă
de i se respiră oasele ca o mireasmă rostogolită
înspre mine

și se plimbă cu pașii lui de cocostire alb
dintr-un colț în altul al iubirii
și se hrănește ca dintr-o piine terestră
din toată noaptea mea
și abia cind pleacă spre zori
zburind

pe risul lui ca o bătaie sacadată de aripi
îmi aduc aminte abia atunci
că a fost cineva care
desigur în ultima clipă
i-a furat ochelarii
de negură vie
de viață zmulă din moarte.

ION NICOLESCU

Poemul metamatematic

Mintea noastră se incurcă-n
paradoxe
B. Russell are una sută ani
numerele nu sunt ortodoxe
dar sistemul e cartezian

tabla fiind lucru prea de
preț
astăzi însă-avem
calculatoare
baga în ele câteva cuvinte
le arunci o coajă de mișcare
și aștepti decizia cuminte

dumnezeu nu e nu e o sferă
il excludem deci pe
dumnezeu
ne rămîne o planetă viegeră
ca un cap al fiecăruia mai
greu

cineva a moștenit o capră
care capră moștenise o
avere
altu-și papă limuzina ca
pe-o capră
fără mofturi și fără durere

ar mai fi navigatorii
solitari
strigăte în beznă diafană
dar și fără ei aievea sar
chiar în ochi problemele
umane

să ne-nțoarcem numai la
ideea
că din tablă n-au făcut
poetii
matematicienii din Egea

ma presc la forme ideale
tetraedrul conul sau patratul
fiindcă ele încă-mi par
loiale
ele nu-și trădează postulatul

mincinoșii își țineau
cuvintul
astronomos numără cu stele
geometros măsură pământul
numerele prime nu sunt tele

dar există-un paradox fatal
la Pitagora în teoremă
el încheie ontic și formal
nasturii la fiecă problemă

numărați pină la infinit
înainte de-a gândi ceva
de va plinge-un lucru
înșolit
tot poezii primii-l vor vedea

luați-vă deci mărul înapoi
și pionjați cu toți în clasa
vidă

adevărul sacru e în voi
jucărie pentru o omidă

ci omida nu-i decit un sinus
și mai jos e sinus și mai sus
adevărul vine de la minus
adevărul vine de la plus

Îngă foșnetul mării

Cu mers de aluminiu mă plimbam pe cim-
purile nisipoase. Marea, ca o spălătoare,
îmi înghițea urmele picioarelor goale și se
tot foia către mahalaua uscatului. Clăbuci
de val sărat se topeau pe gura plajei cu dinți ca-
riați. Din cind în cind, îmi lăsam capul în jos
și ridicam miinile, ferindu-mă de zborul hao-
tic al pescărușilor. Mersul începea să mă în-
genunchieze printre pereții ascuțiți ai caselor
părăsite de scoici și mă teamam să nu calc
pe crabii ce se tirau, împinși și regăsiți de de-
zechilibrul mării.

Auzeam foșnetul pădurilor, submarine, prin
care regele în cirji, poțtea după o saramură.
Mi-era frică și aș fi vrut să alerg departe,
lîngă dans de ceumatism și să-l văd înlin-
zindu-și pînteni către băile fierbinți din cim-
pie, să mă tăvălesc pe salteaua de frunze
moarte și să mă uit cum sarpele dă tircoale
livezilor de meri, să ascult trompeța bunicu-
lul Gavrilă, chemind cei doisprezece copii,
sau să-mi plimb ochii pe dreptatea simetrică
a brazilor să le smulg pilnos viscos al răsî-
nilor și cu o cădelniță să afum morții de pe
tăpanul de la Plaiu Oii.

O moleseală mă înghițea cu fiecare miș-
care. Cum nu aveam de ales, am primit che-
marea unei bărci scorojite, scoasă la plajă.
Stătea răsturnată și o lîngă soarele pe bur-
tă, ca o catedrală înghită pînă la git de nisi-
puri. Intram sub ea cu puține veșminte și de
cum i-am simțit fibra icoadelor de lemn
afumat, am ingenuncheat.

Știam că cel mai simplu e să găsești altarul,
încît n-a fost nevoie să-mi amestec călă-
rile. La răsărit pusesem capul, în acea păr-
te din care venea o muzică pe aceeași și iar
aceasi notă.

Eram prea pustit numai cu mine și în
toată desertăciunea nu vedeam decit pe Ta-
tăl făcîndu-l de joacă Fiului său. Cristian
dezbrăcat ca după botez. Am fugit la el
lăsdî în urma pașilor lunși, guri de nisip. Un
virtej de praf mă răsucea de parcă ar fi
vrut să sfredească plaja cu trupul meu. Am
rupt frînghiile virtejiului, ce-mi lexase mi-
nile și picioarele am ieșit din încolăcirile lui
și după cîtiva pași am ajuns la el.

— Hai, Cristian, acolo, la barca părăsită.
Copilul primi încuviințarea Tatălui.
Din departare catedrala dăruia cercurile
asteptării.

Ne apropiam. Doi meseriași ce asezaseră
pe ea și țineau în miini cartonașe cu care puteau
repara provizoriu găurile acoperișului. Cu
copilul în brațe, fugeam printre dune de ni-
sip și amîndoi doream să ajungem repede.
Cartonașele deveneau vizibile, colorate, cu fi-
guri de popi, dame și valeți.

— Vă rog... Cei doi ne priveau din sud.
De ce stați călare pe catedrală? N-am primit
răspuns; erau atenți, plini de probleme la
partida întimplărilor norocoase.

Mina copilului îmi umezea trei degete. Am
început să intru sub barcă. Picioarele celor
de sus pătrundeau prin găurile acoperișului,
completînd spațiul limitat și în loc de aerul
sfîșit al lemnului de brad, sub barcă se
instauase un miros plictisit și nespălat. Două
picioare părăose și alte două de femeie, atîr-
nau sub cupola catedralei, ca tuburi de orgă
falsă. Cristian își făcu loc, dar neputînd să
înainteze printre picioarele care descriau
pendule de clopot, își întinse degetele și min-
giele talpa femeii. Se auzi un țipăt. Femeia
se de pe acoperiș și topăia cu frica în tal-
pă, urmată de bărbatul care nu pricepuse ni-
mic.

Cristian a ingenuncheat și stătea liniștit.
M-am întins la soare în curtea catedralei, iar
copilul tot bătea pămîntul cu palmele înăun-
trul bărcii.

— Cristian, ce faci acolo? Nu ieși afară.
La soare, să te negrești mai bine? Trebuie să
plecam întăcuniții de la mare. Copilul a scos
o mină prin acoperiș și mă chema la el. Am
înțiat. Totul era aranjat. Cristian luase la
palme pămîntul și ridicase catedrala din
nisip. Limbile ascuțite se înălțau către cerul
înnegrit al bărcii cu ferestre spre lumea fier-
binte.

Am început să-mi plimb două degete pe
alele ce uneau locurile sfinte. Cristian privea
și se simțea mulțumit că-l înțelegem și-i
acreciam construcțiile de sub pîntecul bărcii.
Printre coastele ei, soarele se îmbrățișa
cu limbile ascuțite ale catedralelor din ni-
sip.

M-am uitat prin ferestrele cupolei și am
zărit doi bărbați care se făceau din ce în ce
mai mari, de necuprîns prin scheletul cate-
dralei. Am ieșit să-i întîmpin. Aveam bărbî
mari, iar în miini țineau topoare. Cismele le
smiorcăiau și prin găurile lor țineau săgeți
de apă. Au înconjurat barca și-au sulfecat
minecile la cămășile cu miros de saramură
și din ochi se înțelegeau că nimic nu mai

este recuperabil. Cel bătrîn își netezea bar-
ba cu un schelet de pește. Celălalt își încor-
da ochii pe punctul cel mai slab al pîntecu-
lui scorojit, ridică toporul deasupra capului
și...
— Stai! Sub barcă e Cristian. Construiește
catedrale din nisip. Bătrînul își rupse dinții
scheletului de pește în barbă, iar bărbatul ră-
mase cu toporul deasupra capului, încremenit
sub circeii forțelor încordate.

Soarele cobora ca deobicei și se grăbea să
ajungă la vorbitor cu țarina. Profesorul îmi
înmîna o undiță aurie și pornirăm printre
bulgării miriștei, pe lîngă, bărcile pescarilor,
cătrel golf.

Cristian își tira picioarele prin țarina, lă-
sînd în spate ceasurile putrezite de praf.
Profesorul întoarse capul după copil.
— Mergi frumos, Cristian. Copilul se potoli
cîtiva timp apoi începu să sară prin bălți de
țarina înproșcînd rotund smocurile de iarbă
fiară.

— Și credeți că vom prinde ceva pește?
întreba profesorul pe același timbru politi-
cos.

— În fiecare vară am prins. Știu eu un loc
bun.

— Vă place așa de mult să pescuiți?

— Nu întodeauna.

— Atunci?... Am simțit că-i dădusem re-
plica la întrebările sale care nu mă astîmpă-
rau de loc. Eu niciodată nu vin cu undița la
mare. E ca și cînd mi-aș pune o armă pe
umăr.

— De data asta ai noroc cu mine. Cînd
plec în concediu, îmi iau o undiță de rezervă,
continuu Profesorul. Mersul devenea piep-
tis pe o cazemată uitată de lume. Se auzea
marea trîgîndu-și sufletul. Eram pe virful
unei țite de pămînt și priveam nudul mării
neobișnuit de calm. Cîrmele de vînt abia
reușeau să-i muște pielea albastră, lăsdî în
locul sărutului hemoragii albe de val subțire,
înconjurate de sînge negru, înecat, spălat
și venit de pe petrolierele Porții Constanței.

Cristian începu să-și întindă miinile pre-
lungindu-le către un vapor, ce se lăsa înghi-
tit de curbele orizontului. Vasul lăsa în urmă,
pe cerul ciuruit de nori, o potecă neagră,
nestatornică, de fum; apoi nu se mai văzu
nici luleaua lui, ci doar arcuri negre între
mare și cer pe care săreau îngerii; despuiți
de penele gîștelor sălbatice, gata și ei să uite

de rușine și să-și descopere veșnic întuneca-
tele și nevăzutele lor virginități. Marea se
dezbrăcase de valții și se spele în pielea
goală că toată săptămîna își opintise brațele
să scoată morticiunile din trupul ei. Din
cînd în cînd, cite un val mărunț răbufnea,
de parcă se băga cu capul la fund de ru-
șine

Se terminase țigara de la orizont, îngerii
se topiseră în incandescența cerului, și oco-
lind soarele rinjit și pirjolit, se cubăriseră
printre trestile norilor să clocească ouăle de
gîște sălbatice, ce aveau să le dea de pomăni
pene pentru aripile lor zdențuite de vînt.
— Hai, să coborîm, se auzi Profesorul și
luindu-și copilul în brațe, prinse a călca pe
treptele torentului. Înaintea noastră ghemuri

de pămînt se desirau și se spintecau în bu-
cării pină către veșmintele de pe mal ale tă-
cerii cu porțile deschise, prin care zburau
fluturi de spumă de val.

Marea stătea întinsă și cuminte la uscat.
Profesorul mergea prin trupul ei căutînd lo-
cul bogat din anii trecuți și după ce se urcă
pe o răgălie de stîncă, cu picioarele mușcate
de apă pină la genunchi, își zvirlu undița.

— Eu, ce-am să fac singur? se auzi Cria-
tian de pe mal.

— Construiește catedrale din nisip, i-am
răspuns de departe.

— Nu, n-are cine să mi le salveze. Aici
nu-i nici o barcă.

— Joacă-te cu scoici, îi răspuse Tatăl. Fă
un castel alb din scoici și nisip.

Undițele stăteau înfipite în apă, trase de
grunții de plumb. Așa de mult se îmbăiașe

de Stelian Zamora

și se curățise marea, încît îi vedeam asternu-
turile de sub ea. Profesorul îmi suspecta fie-
care ridicătură în gol a plumburilor și a cir-
ligului cu momeală. Printre scorburile de cal-
car, peștii dăntău și nici nu ne luau în seamă
rimele roșcate care conțineau să se miște
sub apă. Guvizii treceau unii pe lîngă alții,
își făceau reverențe, se invitau la plimbări
prin țirgurile submarine, colindau prin cas-
tele baroce pline cu apă, se grupau și se ru-
gau în locurile sfîșite cu înțelepciune de
delfin.

— Să schimbăm momeala, și Profesorul îmi
aruncă citeva fițe argintii. De cum am în-
locuit rimele cu albitură, un guvide hrăpă-
ret și încapătinat, îmi înghiți metalul arcuit.
Profesorul mă privi cu o ușoară invidie pes-
cărească, apoi își aruncă piumbul către mine
și de cum se duse la fund, îl începu să-l
zvîcnească bambusul. Trase undița de care
nu-și găsea echilibrul în aer, un pește ne-
gru, cu capul lăbrățat. Peștele stătea spin-
zurat de gură, iar pe trupul său lipicios de
lac, prinse să-l curgă sînge.

— Prinde-l! Și Profesorul zvirlu peștele
pe malul tăios. Guvidul făcu câteva salturi
mortale printre sicriile scoicilor, căscă gura
însingerată ca de ultima spovedanie, apoi fu
luat și pus într-o groapă plină cu apă, izola-
tă de mare.

După două ceasuri, groapa, acel lagăr de
exterminare al peștilor, era ticsită, iar ei stă-
teau gramădă cu capetele lipite, de parcă se
sfătuiau cum să se elibereze, sau se ruga să
li se ierte păcatele înainte de moarte. Apa
din lagăr era înroșită de sînge. Pe marginea
gropii, sosi un copil de pescar, și ca să-și arate
măiestria sa, sub privirile înduioșătoare ale
lui Cristian, se apucă să înfigă o sîrmă prin
capetele peștilor și să-i însire. Peștii stăteau
spinzurați, unul lîngă altul și din cînd în
cînd, cite unul încerca să se mai miște. În-
tocmai ca un acrobat bătrîn, fără vlagă, să se
mai dea peste cap, la calul sau trapezului din
săliile sportive. Fiul pescarului își agăță co-
lierul de git. Fiul pescarului își agăță co-
lierul de git. Fiul pescarului își agăță co-
lierul de git. Fiul pescarului își agăță co-
lierul de git.

— Ce faci? Se auzi Cristian. Dă-mi-l mie.
Și băiatul Profesorului primi peștele și-l
aruncă spre mare. Peștele, după ce se ros-
togoli prin aer, se izbi de trupul mării și se
lăsa la fund, în voia oricui.

Stolul de cai trecea, pe lîngă el și de cum
simțeau gustul singelui, porneau în galop că-
tre adîncuri.

— N-ai prins decit unul singur, îmi surise
Profesorul.

— Da n-am avut noroc, i-am răspuns.

Soarele ajunșe la culme și stătea la bir-
fa cu sudurile dobrogene, peste gardul apu-
sului. Briza începu să ciufulească părul mă-
rii, și să o îmbrace în borangic de valuri
mărunte și subțiri. O vedeam cum își tragea
pijamalele ei întunecate și vărgate în alb.

În gol veniră în gălăgie un grup de bă-
rbați care, după ce se dezbrăcaseră complet, se
năpustiră în chiotre către geamătul de bucurie
al mării. Îi primea cu simii dolișora de aștep-

tare, întocmai ca acea femeie care după ce
s-a spălat în apă fierbinte, cu frunză de nuc,
se lungeste pe patul cu saltea de busuioc. Și
ce-i drept, marea le potolea golițiunile. Le
sugea seva din fibrele din miini și picioare
și luptîndu-se cu ea să o întoarcă pe toate
părțile, ieseau din trupul ei vlăguți, răco-
riți, cu o curățire trupezască.

Pășeam pe lîngă cursele cailor de mare, pe
lîngă nechezatul lor, pe buza uscatului.

— Unde fugi, Cristian? își întrebă Profes-
orul fiul.

— Să încu catedralele, și copilul descrie un
arc pe plajă, își privi catedralele deja in-
cuiate de întuneric, apoi trase clopotele. Tatăl
lui Cristian mergea în fața mea și-i ducea
crucea de păr de pe piept, aceea cruce cu ră-
dăcinile ascunse de frunzele smochinilor. Clo-
potele urlau de-mi despicau țigva capului.
Hergheții de cai scoteau capul din mare, rin-
jeau și nechezau în hohote. O orgă cu tuburi
din oase albe răsună prin grajdurile cailor.
Iar sunetele ei mă încovoiau să sărut crucea
de păr. Din țeastă îmi ciuguleau pescărușii
medalioanele centușii. Regele bătea cu cirja în
cenac să i se mai toarne un polonic de sara-
mură, ca să prindă putere pentru discursul
ce avea să-l țină în fața alegătorilor. Dar ce-
nacul lui de lut era căpătîna mea.

— Sprijină-te de mine, ești alb, poate că ție
râu.

— Clopotul!... spune-i lui Cris-ti-an să
adoarmă clopotul.

— Ce clopot?

— Și spune-i regelui să nu mai lovească cu
cirja lui de duraluminiu ca să-mi îndobitoc-
cească predicatule.

— Ce rege?

— Roagă-l să asculte orga și să-și dea jos
coroana de oase aurite.

— Ce coroană de oase?

— Zi-i lui, acestei femei care s-a rupt din
coasta pămîntului, să nu ne mai curteze ta-
tăl nostru. E stearpă. E falsă. În trupul ei
nu-i nici un vierme.

— Da! a răsărit luna din mare...

— Și s-a ingenunchiat în fața bătrînului
nostru pămînt, pentru ca să-i cerșească o să-
rutare fierbîntă.

Regele, după ce se scobi în nas, scoase o
carte zgometoasă din raft, și o aruncă fiilor
lui să joace sotron, pentru ca să se convingă
de ei că au fiecare cite două picioare. Cineva
ar fi încercat să-i vorbească. Cineva
ar fi încercat să-i vorbească. Cineva
ar fi încercat să-i vorbească. Cineva
ar fi încercat să-i vorbească.

— Marea începuse să-și spele dinții, iar spu-
ma o arunca pe mal.

La cină, Profesorul minca cu poftă în timp
ce Cristian se juca într-un lighean cu cîtiva
pești fripiți pe jar. Toți uitaseră de canal. În
jurul sticlei de Murfatlar, pină cu vin roșu.

— Ei, mergem la culcare? se auzi Profes-
orul după ce goli ultimul pahar.

— Eu trebuie să plec la Mangalia.

— Dacă vrei, rămii la noi, îmi răspunde
Profesorul. Și ne-am dus toți la culcare.

În mare, regele își muie degetele în untură
și se întinse să i le lîngă cîinii. Era refrenul
lui profund. Desoartă ulti să-și spele miinile
și cînd mai umbra prin bibliotecă, de ochii
lunii de sub mare, mințea cărțile cu untură
și tot cîinii le lîngau, dar apăsuă altă de tare,
încît dispăreau literele, chiar și numele au-
torilor. Dar de data asta, regele mării cînta
la o flanelă și dresa un papagal.

Întunericul dăruia peste sudurile dobrogene.
Dormeam între Profesor și fiul lui, jos,
pe o saltea îndesată cu aer. Camera era, fără
paradoxeală, cu pămînt amestecat cu balebă de
cai.

De afară se auzea foșnetul mării. Nu pu-
team să adorm. Așteptam parcă să aud trom-
peta bunicului sunînd stingerea. Dar eram
prea departe de fusta de cetini a văii Topo-
logului. Profesorul se trezi și își privi fiul și-l
înveli se uită la mine, dar n-am clipit mai
mult decit să nu-mi dispară verzelele gene-
lor. Mă înveli cu pulovărul său negru, apoi
se culcă dus.

Cerul începu să sforăie, iar tăietorii lui,
dobarau păduri de fulgere, care ardeau în
pocnete și trăznete. Rădăcinile și coroanele
fulgerelor coborau pină aproape de pămînt.
Căi sălbatice huruiau trăsurile pline cu
cranii și despicau cerul în galopuri, ferindu-le
de incendii suspendate. Cristian se trezi.

— Ei, ce-i asta? întrebă copilul.

— Tună și fulgeră, i-am răspuns.

— Și crezi că o să plouă?

— Știu eu?...

— Dacă va ploua, cine-mi va salva catedra-
lele?...

Și probabil, ningea clandestin la Polul Sud,
iar Profesorul, singur pe cimpiiile albe, se în-
departă într-o sanie, trăsă de păsări, sau de
cail sălbatice potcoviți cu jar.

SEBASTIAN REICHMANN

Aghîșa

In vara aceea căutam o unică dorinșă
care să măture din calea ei toate foștele
domesticite ușor de agonita cite unui vînt
subaltern
voiam să fie mai mult decit un simplu spasm
al umărului
să fie cineva care mă întrece
în dereglarea minuțioasă a vîetății
care atît de ușor pină în vara aceea fusese
supusă
în fiecare

deci urme savante înconjurau plaja
(un fel de demisie a zecilor de Arhimede
din diverse antichități)
deci ne păstram într-o atmosferă plină
de respect
deci noaptea sau dezgolirea ne amenința
deci călătoream cu bilete decupate din
leama ta de dezgolire
deci călătoream cu bilete false
cu bani adevărați cu brațe sărate
deci călătoream cu buze din Finlanda
deghitate de un nivel superior
de electricitate

Aghîșa era aici cu dorinșă ei de întretăiere
a pianurilor
cu aburul pe care îl degaja în preajma ei
obscuritatea
cu ținuta ei paralelă cu teoreticele nevoi
ale prezentului
cu dialectica ei proprie a datoriei și a fugii
pe drumuri marcate de FASTUL UZURII
cu fuga ei din nisipurile cărților fosilizate

Deodată Aghîșa era aici
urmînd traiectoria legilor Nocturnului
umbra unei alte lumi
lipsite de cuvinte
se desfășura ca un stîndar

în vara aceea căutam o unică dorinșă
care să învingă firul de nisip
(apoi toți au plecat unde era la un foc
pe o plajă
și eu am asistat la înțelegerea tainică
între părul ei negru și întunericul
devenit lîngă noi o caldă solicitare)

cu un gornist scăpase trîmbița
din goana calului
în alte timpuri în aceste nisipuri
cu același gest simplu noaptea fusese
o regășire imensă

În fiecare din noi zace un Hamlet

Ion Omescu este singurul nostru dramaturg care a început ca actor și regizor, adică pentru care teatrul este felul de viață. Mai mult decât delectat apreciat cum se cuvine, a scris niste piese de perfectă soliditate dramatică, de superioară inspirație și cu o realitate studiată, ca un vers de sonet. Dar se vede că-l rîcile teribil gândul de a-l regiza și juca pe Hamlet, îmi amintesc parcă, de un furios schimb de scrisori cu un teatru din provincie care l-a păcălit această ambiție. Scriitorul din el s-a răzumat și a scris o carte („Hamlet sau ispită posibilului”), un excelent eseu despre marele personaj al lumii, care se citește ca un roman, carte compusă cu o rară eleganță spirituală, inteligentă, informație și o firă intelectualitate. Din ea, fie să sîntem persoane mai culturale sau cititori de rînd, aflăm o sumedenie de lucruri interesante și captivante despre niferitul print. Mai întâi, de unde l-a venit lui Shakespeare ideea, adică cum a fost tipul istoric de la care a pornit pentru a fi creația figurii zădărniceului Hamlet. Se pare că e vorba de unul Robert Devereux sau de altul Iacob I, dacă nu cumva Hamlet ar fi chiar autorul însuși, care a avut, se zice, o dragoste nferică cu o actriță (doamnă, citi rău au făcut actrițele dramaturgilor universale, nici nu știe), pe nume Mary Filton, pe care a vrut s-o pedepsească, transformînd-o în Ofelia. De altfel, circular pe vremea lui Shakespeare o sumedenie de legende despre un erou căzută la numele de Amleth, Hamlet, Ur-Hamlet etc., iar primul care s-a grăbit să scrie o piesă despre respectiva poveste a fost un oarecare Thomas Kid și nu ne-am ustat faptul că Shakespeare a cumpărat masiv de la înșipiași și contemporanii săi, cu acea lipsă de scrupule specifică genului. În fine, important e că nimeni nu știe cum arăta adevăratul „Hamlet” scris de mîna lui Shakespeare, din simplul motiv că manuscrisul a dispărut în chip misterios, iar copleșit, dacă mai aveau și ambii literare, au adăugat de la ei ce le-a trăznit prin cap. Dar, oricît ar fi fost de strigunțios, ei n-au reușit să strice capodopere, care a ajuns pînă la noi într-o stare onorabilă. Interesant e cum se juca „Hamlet” pe vremea lui Shakespeare. Contemporanii lui susțin că pe atunci nu se putea mîna preț pe tragiul operă, ci că publicul rîdea cu hohote la scena nebuniei prințului, iar aparițiile Ofeliei stîneau un comic copios. Unele din cele mai plătute la curtea

paginile care cuprind supozițiile emise la adresa lui Hamlet. În decursul veacurilor, de către unii oameni foarte serioși. Mă rog, n-are importanță că un Voltair, ca genul de era, nu putea să-l susțină pe colegul său britanic, declarînd că „Hamlet” ar fi o dramă vulgară și barbară, pentru că personajele vorbesc despre viermi, joacă fotbal cu cranii și se omorî pe capete. Interesant e că s-au amestecat în vorbă tot felul de doctori, care l-au luat pe Hamlet la diferite consulturi medicale. Adică, era prințul nebun clinic sau era normal? Cu alte cuvinte, ce se întâmpla cu acest Hamlet de nu-i plăcea nimic în jur, de unde atîta scribă și negativism față de semenii și față de el însuși? Concluzia a fost că Hamlet suferea de acea boală cunoscută în epocă sub numele de melancolie, cu alte cuvinte, nevroză sau astenie nervoasă. „Melancolicul” scrie autorul documentat — fugă de oameni, e susceptibil și nelăzător. Violenta lui alternează cu similitudinea. E cînd las, cînd agresiv. Îi chinuie neomul, durerea de cap și are ororă de sexul opus. Îi urmărește o frică fără temelii și o tristețe fără pricină. Foarte adevărată afirmația că Hamlet nu putea suferi femeile (desi avea treizeci de ani, era un refut sexual, cînd o vedea pe Ofelia nu găsea altceva mai bun să-i spună decît să se ducă la mînaștră, pentru că la moartea ei să declare, cu cinism, că-o lubise nu ca bărbat, ci „cît patruzeci de mii de frați”). Fîntă complexă și complexată, care-și pierduse „drumuri întorcătoare” către sine. Hamlet are păreri diferite cele mai contradictorii despre oameni și lume. Ba spune că „omul e rob al pasiunilor”, ba că „sîntem cu toții niste nemernici înrîșiți”, ba că „lumea e o înșoțare”, o gradină nepăvădită, că „omul însuși e propria sa înșoțare”, pentru că tot el s-a să îndrăgăneze și să spună lucruri: „Ce mîncăstă lucrare e omul? Ce neclădităre e din înșoțările lui? Frumusețea lumii? Pîlăa a viețuitoarelor?”

Întreaga carte autorului a glonț-o ca un poem de admirabilă față de personajul gigant, o mărturie de fantezie dragoste și smerenie. Omescu ne avertizează, fără să exagereze, că în fiecare dintre noi zace un Hamlet, că fiecare dintre noi sîntem, de fapt, un inger care încercăm să găsim înțeles din noi.

E o carte scrisă cu talent și emoție. Citu-i!

Ion BAIEȘU

arte

MUZICA

Un fenomen curios

Erasm, mai zilele trecute, la un concert al Filarmonicii bucureștene în care s-a executat o piesă a lui Carl Orff: „Carmina Burana”. Lucrarea fusese propusă, mi se pare, de dirijor, un oaspete despre care — în afară de faptul că statura îl scutea de serviciile obișnuitului podium — nu pot spune prea multe. Cred totuși că avea tendința să grăbească mișcările și parcă să la preseze teapăn (mai refer la piesa de Brahms și Bach), dar nu asta interesează acum. Trece de asemenea peste valoarea certă a prestațiilor solistice (Tumageanin, excelent), ale orchestrelor și corului, pentru a mă opri la lucrarea centrală a programului, cea despre care vorbeam mai sus.

Curios, într-adevăr, cum o astfel de muzică poate nu numai prileji un remarcabil succes, dar poate să și cheme sub bolta Ateneului sumedenie de oameni mai rar văzuți pe la concert. M-am trezit în minte cu întrebarea clasică a femeii invidioasă („Ce-o fi găsit, dragă, la ea?”), pentru că — spre rușinea mea — muzica respectivă nu-mi spunea mai nimic, și nu era prima dată cînd o ascultam. Nu sînt prea mofuros, consum și muzică pop și cîntec lăutărești, și jazz și sanzonetă, și operă și simfonic ori cameră, și clasic și modern: în general mă adaptez destul de ușor, căutînd să aflu în fiecare mesaj artistic savoare și plăcere. Dar în cazul piesei lui Orff găseam doar un primitivism voit, vecin cu simplismul („Beats”-il sînt net superiori în subtilități structurale), o pisălogie ritmică ce instala un fel de imbecilizare progresivă a ascultătorului, efecte orchestrale de o banalitate strigătoare, o intenție vădită de a nu complica nimic (de a nu modula, de a nu țese din structura strofică), asemănătoare intruciva limbajului stiletic cu înțelesul omenilor în toată firea socotesc potrivit să se adreseze copiilor. Și totuși lucrarea plăcea. Bănuiesc că nu din cauza textelor latine ori germane care nu se înțelegeau, ci din alte motive. Muzica mercea pătrat înainte după principiul „sîi dă, și luptă”, iar eu căutam contrariu explicații, nu neapărat pentru seara aceea tristă, ci mai degrabă pentru succesul mondial al autorului care — prin a „Musik der Sprache” — a exploatat sistematic acest gen de magie de larg consum.

O clipă mi s-a părut că totul se sprijină pe o enormă confuzie: „iată — în fine — o muzică modernă pe înțelesul tuturor!”. Dar nu era asta, sau nu era numai asta. S-au văzut multe compoziții contemporane facile, academice de fapt, care-și întemeiau succesul pe un asemenea quiproquo. Aici însă era ceva în minus și ceva în plus. În minus: puțină lume putea lua în serios „modernismul” muzicii, repudierea fondului cultural era prea ostentată, simplismul prea strigător la cer pentru a induce în eroare. În plus: tocmai apelul quasi-indecent la formule rudimentare și repetarea lor neconținută țeseu pînă la urmă un soi de vrajă înepțită în care parcă îți făcea plăcere să te adîncești și să te pierzi. Să uiți de complicații și probleme, să uiți de cultura citorva se-

colie, să uiți de — poate — ireversibilitatea complexității, să uiți de propria-ți putere spirituală cu responsabilitățile ei cu tot și să te afunzi într-un fel de grău cu lapte muzical, bălăcindu-te în tropicidul și strengărește în ceață pe celălalt. Am avut brusc o viziune comică. Am văzut toată sala în „Spielhosen” și în funcție (suum cuique tribuendum) și m-am mirat în visul meu că stăteau cu toții cumini pe scaune, că nu săreau să se joace de-a „Ringel, Ringel, Rebe”, că nici măcar nu-și trăgeau vecinii de urechi și vecinele de cozi. Stăteau ca niște oameni serioși și se făceau că ascultă un concert simfonic. Dar celor mai mulți li se citea pe față bucuria și exaltația de a participa la un joc nou. Și parcă — încetul cu încetul — nu mai erau ei. La realitate m-au readus furtunoasele aplauze.

Plecînd de la concert, filosofam a pagubă pe stradă: să fi sărăcit chiar într-aita muzică incit pînă și asemenea scamatorii să poată deveni surrogat de esență și comunicare artistică? Sau poate omului i se face lehamite din cînd în cînd să fie, și atunci îl apucă dorul de a nu mai fi? Oricum, coborînd de la piscinile muzicii — pe care nu le pot numi aici, pentru că sînt prea multe — există o mulțime de trepte în jos. Dacă însă e vorba de simplificarea (probabil necesară uneori), atunci — personal — prefer oricînd „Rolling Stones” sau George Bransens. La ananghie aș merge pînă la Tom Jones. Dar nu mult mai departe.

Pascal BENTOU

arte

SPORT

Contrar așteptărilor, șaisprezecelea cupă României la fotbal s-a scurs fără să putem consemna surprize de proporții. Cu alte cuvinte, această etapă s-a scurs într-un mod anost. Doar la Zlatna, acolo unde Rapidul a zmulit în extremis un meci nul, putem afirma că am fost martorii unui rezultat neconștient. Dar pentru această performanță, feroviarilor au dat dovadă de un înalt spirit de sacrificiu și în același timp de maturitate în joc. Au știut ce vor, s-au bătut precum lei în jungla africană, obținînd astfel nulul și calificarea.

În rest liniște, totul a fost normal. La Calafat s-au înfrînt două echipe de forțe apropiate: Dunărea din localitate și Petrolul Ploiești. Adică au stat față-n față pe cele două metereze fotbalistice, echipa lui Gutuie și echipa lui Ciupciu. Pînă la urmă au învins Gutuie și tovarășii săi de muncă și de sport. Pe merit, cum era de așteptat, deoarece Dunărea-Calafat nu joacă nicl în A, nici în B, ea activează în C. Unde se joacă tare. Universitarii oțeni și-au etalat calitățile fizico-tactice (plus cele tehnice) la Satu-Mare. Gazdele, antrenate de fostul internațional Stăicu Gheorghe, au admirat jocul plin de fantezie practicat de craioveni. Cîm o jumătate de oră, l-au admirat și l-au admirat, și apoi într-un firzior s-au hotărît să ciștige cu 2-1. Nici acest scor nu mi se pare exagerat.

Mai departe, Steaua a reușit să piardă la Timișoara doar cu 2-0. E drept că a avut și șansa de partea ei (cum ar spune un coleg mai documentat, Zeița Fortuna le-a zim-

bit buceștenilor), dar a și tras cu dinții de rezultat. Aici, cred eu, a fost și o confuzie. Studenții timișoreni în timpul iernii s-au pregătit pe lângă Bega. N-au umblat hai-hai, prădau unor informații greșite, prin cine știe ce țări tropicale. Ei au fost anunțați din timp că meciurile șaisprezecelea nu se joacă pe teren străin (în Rio de Janeiro de exemplu). Și ca atare ei au stat liniștiți acasă. Pe cînd cu militarii a fost probabil altfel. Cine le-o fi vînturat pe la ureche zvonul nu știu, cert este că aceștia au fost păcăliți. Ei s-au re-puterit tocmai în Brazilia și în Peru la antrenament, au fost bătuți zdrăvăni acolo, ca tocmai la întorcerea să arle că meciul cu Politehnica-Timișoara se joacă de fapt la Timișoara, nu pe Maracana. La fel se petrec lucrurile și în cazul dublilor înțîniri cu fotbalisții vest-germani. Ambele meciuri, obligatoriu, se vor disputa în Europa. De unde putem trage concluzia, zvonisții trebuie decimați. Stirpiți. Pînă la urmă.

Doar F. C. Argeș a incurcat socotilele, a strigat curba comportării divizionarelor A. cîștigînd cu 3-0 la Rimnicu Sărat. În fata unui divizionar C. Noroc cu Tractoriștii din Brașov (și ei tot în C), care i-au executat pe țeseni cu același scor de forfai. În sfîrșit, una peste alta, 7 din cele 16 echipe divizionare au părăsit competiția într-un mod lamentabil. Aici mi se pare că este un viciu organizatoric. Noi nu jucăm în timpul iernii, motiv pentru care întodeuna forța echipelor noastre la începutul returului este foarte slabă. De ce atunci, pînă se va găsi o soluție competițională și pentru sezonul fri-

arte

Colecționarii

Muzeul Zambaccian mi se pare vechi de cînd lumea. Și totuși nu împlineste decît un sfert de veac. Nobilul și priceputul om care l-a alcătuit, nemurindu-și numele, ne-a fost contemporan, mulți dintre noi l-au cunoscut îndepărate și totuși o distanță imensă parcă ne desparte de el. Viziunea artei minuțios constituită, de inestimabilă valoare, comportă profunzimi de timp. Anii se sustrag numărării. Nu rămîne decît un vast spațiu de sonorități muzicale. Muzele trebuie să înglobeze vîrsta umanității.

Colecțiile particulare sînt muzee în miniatură. Ele atestă un unghi de vedere, o sensibilitate la lucruri, selectivă, o idee critică exercitată cu dragoste față de artă și față de artiștii deopotrivă. Colecționarul adună pentru sine, pentru propria lui bucurie și desfătare, în plan secund însă el are necontenit în vedere și pe alții. Strîngi pentru a dovedi și altora temeinicia gustului tău. Desigur, nu orice colecție particulară na deveni și un muzeu, dar tentația profundă de autodepășire, ideea unei comunicări mai generale cu publicul, animă sufletul iubitorului de frumos. Aceasta și este marea lui taină.

Specializarea muzeografică pare să fi întrerupt rîna colecționarilor particulari. Oamenii școliți, critici de artă, se ocupă de achiziționarea lucrurilor. Dacă ne gîndim la operele contemporane, la multitudinea fenomenului plastic, bogat în valori certe, muzelele din țară, în marea lor majoritate, sînt reprezentative. Un anumeclecticism se face totuși simțit. Centralizarea excesivă dispersează. Unitatea rezonantă scapă. Dar nu despre asta vroiam să vorbim. Pornind de la Zambaccian, încercăm să resuscităm ideea colecționarului particular, existent încă, meritînd a fi luat în discuție.

Nu vom intra în toate detaliile subiectului. Amintim doar cîteva, necesare sumarelor noastre observații. De dată relativ recentă, intrînd în conștiința publicului larg, s-a format convingerea necesității obiectului artistic, în spe-

șă a tabloului, compatibil cu orice interior, mai mult, necesar oricîrei locuințe. Această convingere a fost posibilă în primul rînd datorită diversificării artei, interpenetrării ei tot mai nuanțate a realității, folosind toate strunele emoției. Compoziția și portretul de dimensiuni reduse, peisajul, florile mai ales, avînd în vedere și prețul lor convenabil, au putut astfel sparge zidul monoton al marilor expoziții de stat, penetrînd în uzul publicului larg. Snobismul a fost și el un factor entuziast. Achiziționarea de nouățaji a devenit o modă. E bine și așa. Civilizația ochiului este operă complexă.

Colecționarul avizat, preconizînd această evoluție firescă, s-a grăbit înaintea altora. Știu oameni care au cumpărat lucruri, să zicem, de la Constantin Piliuță și Ion Alin Gheorghiu cînd acești doi mari pictori încă nu erau Constantin Piliuță și Ion Alin Gheorghiu. Exemplele s-ar putea înmulți. Tucescul nu expuse decît un singur tablou, și acela aproape nesemnificativ, cînd valoarea lui printre colecționari era pe deplin constituită. Casele particulare ascund multe surprize. Imaginea multora dintre pictorii români contemporani va fi îmbogățită sau corectată substanțial, cred, cîndva, în clipa retrospectivelor de amploare. Atunci vor ieși la iveală abnegația, gustul, orientarea fiecărui colecționar particular în parte.

Pe tablourile reținute la diversele expoziții am văzut nume apărînd constant. Se putea deduce o anumă finețe a alegerii. Nutrec convingerea unor selecții de pe acum existente și excelent dotate. Mă întreb dacă n-ar trebui, spre binele nostru și bucuria acestor colecționari, să li se pună la dispoziție unora sala unei galerii. Sau toți colecționarii să-și adune, tot într-o astfel de sală, lucrările unuia sau altuia dintre artiștii noștri de prestigiu, chiar foarte tîrziu, cînd au rămas încă nenumărate, facilitîndu-i o înțelegere de ansamblu. S-ar dovedi astfel și existența colecționarului de artă.

Grigore HAGIU

TELEVIZIUNE

Căminul

șau simbolică dimineața și pe micul ecran e în trează o emisiune pentru copii. Dar pe urmă o se va bucură priceput care știe să facă rețeta „Briose umplute cu salată de boef și cu șuncă” și asta mă împerește pe loc: ei da, dacă e vorba despre gătitul micșorii asta înseamnă că este vorba despre bucdărie, bucdăria făcută cu artă se cheamă menaj, menajul e un cuvînt omonim și înseamnă și cum gîdim dar înseamnă și cum trăim doi cîte doi în familie, adică în case, adică într-un cămin.

Nu e păcat? Nu e păcat de încrederea noastră săptămînală și de timpul pierdut? Sau autorul emisiunii crede că problema bătrînilor, așa cum a fost pusă formal și strict teoretic, a încat vreau armă de dialog în numele cauzei „nu-i uități pe bunicii”? Sau că dialogul cu familia de medici și cu Simona și depășit declararea formală și uzuratale conștientizării „ceci”? Și-apoi, cu o înțelegere, fie ea și orfană, crede cîntecul se produce deoparte: una emisiuni? Dar știe oare cineva despre ce emișione e vorba? Știe cineva care e scopul precis și punctul sîrării în această întreprindere întâmplătoare careia i se spune „Căminul” numai pentru că era vorba de un nume și de o oră de programare în seara zilei de luni?

Sănziana POP

PRETEXTE

„Răspunzi de obrazul pe care îl ai”

Bătrînețea este un bilanț teribil. De la o vîrstă, vai, răspunzi de obrazul pe care îl ai.

Observația aparține unui moralist, unui scriitor atît de lucid ca Gide, și ea cuprinde o sumă de înțelesuri practice în ce privește comportamentul uman în existența socială. Practice, nu în sensul în care folosirea arbitrară a principiilor moralei poate să facă din aceasta din urmă un teren al interpretărilor relative.

Această remarcă spumoasă și care rimează atît de elegant, „a partit d'un certain âge, on devient responsable de son visage” confine un adevăr grav. E potrivit stilului franțuzesc să dea gravității un aer grațios; moralității ursuzi nu convîng niciodată.

Remarca lui Gide înseamnă în primul rînd că omului îi este dată libertatea de a avea sau a nu avea pînă la capăt, obrazul său, care, bine păstrat, capătă prețuirea și valoarea unei veritabile opere de artă. Răspunzi de obrazul pe care îl ai. Fiindcă aici, înții și înții, e vorba de caracter, iar caracterul este creatorul, artizanul propriei tale existențe. Ce se poate citi pe o figură omenească după ani de ambiții joșnice și potlogării întrece în ororă și o pînză de Goya.

Fizionomiștii sînt derutați. Caracterul are o acțiune decisivă asupra chipului omeneșc. La datele catalogate ale individului se adaugă, în timp formidabilă sa putere de a se modela singur, auto-creîndu-se, născîndu-se de fapt a doua oră.

Cel mai adesea, omul pornește bun și curat din adolescență. Lăcomia, grosolănia, minciuna sapă în obrazul omeneșc semne de neșters. Viața își pune gheara pe figura ta, procesul degradării fizice e inevitabil. Dar cit nu punem de la noi?

Stigmatul ghearei interioare ne aparține.

Radu DUMITRU

AMFION

a.b.c.

poezia tînăra algeriană

Între tradiție și inovație

HAMOU BELHALFAOUI

S-a născut în 1944 la Oran. A publicat în anul 1964 volumul de poezie *Soleil vertical*.

Pămînt dogoritor

Pe vremuri
Cutezătoarea-i inimă atrăgea
femeile
Așa cum gloaia atrage
muștele.
Plecă la război cu pas voios
Incredător
S-a întors
fără un picior
Beut de durere.
Ce scumpă-i o medalie!
Medalia sa îl costase nasul
Piciorul drept și bărbăția,
Iar acum
Ar vrea să fie un miriapod
Îi este tot una:
E singur singurel
Bea mult
Scuipă în aer și filozofează.

YOUCEF SEBTI

S-a născut în 1943, în localitatea Boudious din provincia Constantine. Este profesor de sociologie la El Harrach. Publică studii despre Victor Hugo și Rimbaud mai multe volume de poezie.

Noaptea nunții

A vîrit cheia în broască
a răsucit-o dintr-o dată
a izbit ușa de perete
a intrat.
S-a apropiat.
A ridicat voalul,
mi-a săltat capul,
și mi-a ris în nas;
m-a dezbrăcat,
și nu mi-a spus nimic,
a spart oglinda
totul —
— s-a petrecut nespuse de
repede —
a ieșit
băuse
iar eu am prins cearșaful
între dinți
și-am leșinat.

PRIN TRIPLA EXPRESIE poetică — arabă, berberă și franceză — poezia algeriană își afirmă astăzi, surprinzător de sigur și plener bogăția sa barocă, unitatea sa spirituală, într-un cadru de emulație și sensibilitate profund națională. Operele tradiționale, cîntecul de dragoste și glumele suculente, elegiile și lamentările de pudică deznădejde pe care algeriențele simple le conservă de secole în izolarea lor claustrată, sînt și astăzi poate cele mai strălucite fresce orale, cele mai sincere și profunde expresii ale durerii înăbușite și ale speranței tenace caracteristice folclorului algerian. Ele circulă în grafa franceză și, chiar dacă n-au în traducere savoare textelor originale *kabylie* sau *tuareg*, rămîn în continuare aria cea mai fertilă de inspirație națională, în marginea căreia, după 1943, se naște literatura algeriană modernă.

Există tendința de a limita creația poetică la cîteva perioade de literatură oral-folclorică, extrem de bogate, ca aceea care au născut epica sau lirica răsădită a unor Si Mohand ou Mehano Abd-El-Kader și alții.

Există însă și reversul acestei tendințe, de a acredita ideea că absența revistelor, a grupărilor sau a mișcărilor de expresie liberă, a dus la o criză a producătorilor noi în Algeria. Cele două observații sînt pertinente și se pot susține cu numeroase argumente. Ceea ce se impune a fi remarcat, este că după independență, în condițiile cu siguranță dificile și tragic sterilizatoare ale afirmării unei literaturi de

imitație, rapoziul nu numai că au continuat să creeze (dovadă multitudinea și variația cîntecelor folclorice inspirate de lupule), dar, alături de vechile generații de scriitori de inspirație național-folclorică și aproape deloc cosmopolită, a apărut o generație nouă, revoluționară, care își exprimă pregnant crezul ei artistic, preocupările, problemele, ambițiile și idealurile sociale și morale. Apar astfel, chiar dacă uneori tributare unor influențe cosmopolite europene, opere înfăcșurate, patetice și incisive, profund naționale, la nivelul exigențelor revoluționare.

Din 1964, Mourad Bourboune, Hamou Belhalfaoui, Rachid Boudjedra, Ahmed Azeggagh, Malek Alloula, Laadi Flici și alții forțază granițele poeziei tradiționale și se impun cu poezie modernă, asumîndu-și toate riscurile experiențelor și căutărilor, nu întotdeauna încununare de certe descoperiri.

Tonul poeziei lor actuale nu mai este cel al dramatiilor momente istorice care duc la actul independenței, dar expresia — chiar în inveliul ei modern-europenizant — rămîne tributară timpului, care n-a șters încă durerile războiului. Temele sînt acum mai constructive, orientate spre o conștiință colectivă, experiența și spiritul de solidaritate umană naște o literatură împotriva războiului și a violenței, împotriva claustrării condiției umane, împotriva nedreptăților de tot felul care îl coboară pe om. Este o perioadă de mari și exemplare prefaceri social-politice, în care raul și prejudiciata mai există.

„Coexistă cu înclinația impulsurilor vitale, cu gestul optimist și tentația eroic-vizionară, cu timpul prefacerilor omului și personalității, odată cu țara” — cum spune cunoscutul poet din generația anilor 1910, Jean Amrouche, „Revoluția este în mars, vechile mentalități suportă avlanșele noului; rămîn încă numeroase teme fierbinți, ca cele ale copilăriei mutilate și abandonate prematur, a femeii desconsiderate de prejudecata conservatoare și retrogradă a inegalității față de bărbat, a luptei binelui, frumosului și adevărului împotriva alienării de orice fel”.

Obsedați de justiție și adevăruri fără mască, „fidelă piinii și nu trandafirilor” cum spune un poet, opera de educație și instruire a națiunii, care a început cu actul primordial al alfabetizării, poezia algeriană cunoaște o perioadă de entuziasm, de febrilitate și neliniște creatoare, de euforie a generurilor și a temelor, se angajează prin tot ceea ce are ea mai valoros în bătălia împotriva vechiului, pentru înflorirea noului.

„La realitate on ne crache pas desus On la transforme”
Realitatea nu-i scuipată de sus, ea se transformă cum afirmă tînărul poet Boudjedra; în vreme ce Azeggagh e de părere că

„...l'harmonie insensée du Rêve à la logique de l'angle droit”

Se poate afirma cu certitudine că poezia tînăra algeriană nu este o creație a stărilor de anxietate, a angoaselor și exercițiilor formale, ci un domeniu in-

candescent al marilor întrebări, un tărîm al meditațiilor și al frământărilor fertile, al obsesiilor care nu-și propun altă rațiune de a fi decît în și prin realitatea care le-a generat. Urmărind ultimele apariții editoriale ale tînării generații de poezii, se pot depista cu ușurință aceste tendințe care, deși excelează prin relieful accentuat modern, influențat de poezia franceză, rămîn totuși strîns legate de poezia tradițională. Un motiv ar fi că cei mai mulți dintre poezii ultimei generații au scris și scriu poeme în limba arabă, transpunîndu-le apoi în franceză, pentru a le da o arde de penetrație mai amplă. Este cazul lui Youcef Sebti, Abdel Hamid Laghouati, Rachid Bey, Djamel Imaziten, Boualem Abdoun, Djamel Kharchi, Hamif Skif, Ahmed Bankamla, Hamid Nacer-Khodja și alții, în a căror poezie se observă nu rareori frumusețea spontană și bogăția motivelor folclorice arabe, uneori ca o accidentală notație, ca la Youcef Sebti, alteori mediativ melancolic, ca la Malek Alloula, alteori ironic, ca la Laghouati, incisiv ca la Belhalfaoui și sarcastic ca la Imaziten, delicat ca la Bankamla și „tragic, ca la Skif, sofisticat ca la Abdoun și vizionar ca la Nacer-Khodja, etc.

Sînt numai nuanțe și tonuri, numai teme și motive de fabulație și discurs poetic, înecări — unele la început neconvingătoare, iar altele trăsate viguros și sigur — care vor înscrise cu siguranță generația nouă a poeziei algeriene la locul și cu cerneala pe care o merită.

C. N.

HAMID SKIF

S-a născut în 1951 în orașul Oran. A publicat în anul 1971 volumul de poezie *Syntaxe anonyme*.

Contra-poem

Omul care l-a scris
locuiește pe o fostă stradă
este de fapt
un fost Om —
Un om care s-a sinucis

Își reincepe viața
cu inima
în luptă
arma sa?
Syntaxa anonimă.
Cu verbul incandescent,
cu febra pe buze
căzînd
își sfîșie cuvintele
pentru a plămădi
o conștiință-mitralieră!

MALEK ALLOULA

S-a născut în 1938 la Oran. A studiat literale la Paris. A publicat volumul *Villes*, în 1969.

Orașele

Aprind acest foc gîndindu-mă la zilele
neutre
scînteia sub galopuri e mărturia
pietrei
un frate neștiut el ocrotește
cu o iubire care nu se rînde
și urcă pînă sus pe culmi cu piruetele-i savante
cu usurință tîriie lîntolii
acelei sarabande ce-și află loc
grăit-a adevărul bastardul fără
lăsînd în urma lui noaptea polaru
aflați
că printre lupi imi arăt colții.

Desen de
MHAMED ISSIAKHEN

DJAMAL IMAZITEN

S-a născut în 1950 la Alger. Este autodidact. A publicat volumul *Cendre verte*.

Patrimoniul eului

Am respirat măduva suculentă a parabolilor
inobile
rana ce supurează pe genunchii absurzi ai
vagabonzilor
respirația care moare pe floarea gurilor acvatice,
apa anemonei circumcisă pe cheiri dis-de-
dimineață
și gusa din sertarele spîșerilor
Slăvesc un dialect capricios
extras din carnea anormală a vechilor cărți în
putrefacție
din vechile reviste sifilitice ale cagiibiilor.

AHMED BANKAMLA

S-a născut în 1951 la Mascara. A făcut studii universitare la Oran. A publicat volumul de versuri *Je t' imagine Antigone*.

Culori minioase

Cerul înghite
pășunile
zăpada
îngheață penajul
porumbeilor
singele curge
lîndu-se la întrecere
cu singele meu
întunecată înfruntare
a culorilor
unele violente
și altele potolite
întrecîndu-se
în bătălia steagurilor
bălțate.

ABDEL HAMID LAGHOUATI

Născut în 1943 în localitatea Laghouat. Publică volumele de poezie *Depotoir* și *Vautour des bromilards*.

La alegere

Am o bancnotă de 100 de dinari -
Exact cît trebuie ca să înmormințezi un
pirit
Imi mai rămîn 20 de dinari:
10 ca să mă-mbăt
Și 10 ca să cumpăr gloanțe
Oricît de mici —
Cîteva gloanțe...
Am o bancnotă de 100 de dinari —
Exact cît imi trebuie ca să-mi fac
mendrele
Ca un celibatar convins
Cu o bătrînă zgripțuroaică
Și după aia să imi plîng de milă,
Am o bancnotă de 100 de dinari
Exact cît trebuie ca să-nșoflești un cerșetor
Un cerșetor adevărat ..
Să plec
Și să dorm
Fără vise.

BOUALEM ABDOUN

Născut în anul 1950, la Alger. Este student la Facultatea de litere din Alger. A publicat recent a treia sa carte de versuri: *L'Année de la ruine*.

În umbra scăriilor

A bea, a sorbi silicea spumelor —
cirlige ale luminozității mesager.
A bea, a bea dintr-o înghițitură
neîntreruptă
transparența metalului ca un surd bici
purpurin
în albul dur al pietrelor.
Trebuie să iei parte la tot ceea ce ne-o fi
dat,
să se întimple.
Arborele Edenului cu pupilele jefuite
stă măturie.
Împotrivindu-se imaginii mărilor
crește înfinitul zăcămint al irișilor.
Geamul cerului stropit de nudități
face explozie!
Imobilitate, — ultimă dimineață.
Imobilitate, — înainte de transparența
cristalului
ultimă dimineață.
Imobilitate, — înainte de transparența
metalului
ultimă dimineață.
Rămîne sămînța săruturilor pe rana gurii.

HAMID NACER-KHODJA

S-a născut în 1953 la Dakhdaria (Kabylia) și a studiat la Universitatea din Alger. A publicat mai multe culegeri de poezie, dintre care *Après la main* este cea mai cunoscută.

Ceea ce urmează

Lumina care-mi seamănă atita
aici își află adăpost,
Și tot aici sălășluiește adevărul, adevărul
adevăr unde eu n-am să mor nicicînd.
Aici sălășluiește rațiunea ce duce
la chemarea fertilei sinucideri.
Da, chiar aici sălășluiește. Da, chiar aici
răsună timpul său, aici surisul său
înfrînge moartea, aicea ochiul
său înfricoșează.
Da, chiar aici, aici, în noaptea oarbă
se zămislește greul pămînt
al vorbeii A IUBI.

În românește de
COSTIN NASTAC

Miniatură
de
MOHAMMED RACIM

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMANIA

Redactor șef: Virgil Teodorescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Ioiu

L

REDACTIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginător: Nicolae Ion